

Юбілей № 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

ЯКУБ САДОЎСКИ 4

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 44 (2581) Год L

Беласток, 30 кастрычніка 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Беларускае грамадска-культурнае таварыства пераняло ў вечнае карыстанне будынак Беларускага музея ў Гайнаўцы. Адпаведныя рашэнні ягонае Галоўнае праўленне ўііхую праявамо судовым шляхам...

БГКТ заўладвае Музеем

Абурэння ў справе пераняцця будынка не скрываюць, хоць нягучна, члены гайнаўскага Таварыства «Музей і Асяродак беларускай культуры», арганізацыі, паўсталай на базе Грамадскага камітэта пабудовы музея, узніклага ў 1984 г.

— Музей павінен быць уласнасцю ўсёй беларускай меншасці, а не толькі аднае арганізацыі, грамадска-палітычнай ці культурнай, — заяўляе прафесар Аляксандр Баршчэўскі, адзін з ініцыятараў збору грошай за мяжой дзеля пабудовы Музея, гады таму шэф БГКТ, былы загадчык Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта.

Да гэтай пары БГКТ было толькі ўладальнікам грунту пад узніклым Музеем. Прафесар Баршчэўскі ўспамінае:

— Як старшыня БГКТ я быў той асобай, якая ад імя гэтай арганізацыі афармляла зямлю для Таварыства ў натарыуса ў Бельску-Падляшскім. Я пасля дайшоў да вываду, што Музей павінен належаць усім беларускім арганізацыям, а не толькі адной. Разумею, аднак, што „дзе ня нек сем, там дзіця без носа”. На маю думку, павінна ўзнікнуць новая структура, якая апекавалася б гэтым асяродкам: беларускае фальклорнае ці этнаграфічнае таварыства.

Збор грошай дзеля пабудовы Музея праводзіўся таксама па-за межамі Польшчы. Сам праф. Баршчэўскі сабраў у ЗША 2 тыс. долараў і перадаў іх у васьмідзесятых гадах тагачаснаму старшыні Грамадскага камітэта пабудовы музея Канстанціну Майсеню.

Сёння члены ўлад Таварыства «Музей і Асяродак беларускай культуры», пасля апошніх судовых дзеянняў БГКТ, аспярожняў ў выказваннях. Ягоны шэф Міраслаў Моргандань кажа:

— Мы не закончылі з БГКТ этап размоў і кансультацый. Таму, значыць, не хачу выказвацца. Можна гэта пашкодзіць справе. Пачайма яшчэ два тыдні.

Ян Карпюк, дырэктар Музея адзначае:

— Я не ўпаўнаважаны выказвацца на гэту тэму. Канчатковыя рашэнні яшчэ не вынесены.

Больш гаваркім, хоць стрыманым, з'яўляецца член улад Таварыства МіАБК, бурмістр Гайнаўкі Анатоль Ахрыцюк:

— Пасля сустрэчы прадстаўнікоў БГКТ і Таварыства МіАБК паявілася ніц паразумення. Дайшло да сустрэчы бакоў — па трох прадстаўнікоў. Мы стаім на пазіцыі, што безумоўна

Фота з Архіва

Яшчэ на пачатку мінулага года аб Беларускаму музеі і асяродку, папулярна званым раней Беларускаму домам, Ян Сычэўскі так адказаў журналісту адной з мясцовых газет:

— А як вы гэта ўяўляеце? Што ўласнікамі музея будуць усе беларусы свету? Значыць, хто? Гэта ж несур'ёзна.

І далей:

— Сёння шмат прэтэндэнтаў на ўласнасць, але не на дзейнасць...

гэты будынак мае належаць Таварыству МіАБК, а БГКТ усе справы, звязаныя з маёмасным становішчам, павінна перадаць Таварыству МіАБК.

Далей у ацэнках ідзе іншы член Таварыства МіАБК, гайнаўскі староста Уладзімір Пятрочук:

— БГКТ павяло сабе неабдуманна. Адзін з гайнаўскіх дзеячаў Таварыства, які прасіў захаваць ананімнасць, прыгадвае:

— Калі спадар Ян Сычэўскі (старшыня Галоўнага праўлення БГКТ) гаварыў на пачатку лета прэсе, што вельмі ён абцяжараны працай, не ведае справы і не хоча выказвацца на тэму сітуацыі ў Саюзе палякаў Беларусі, то тады якраз, такі абцяжараны працай, юрыдычна-судова ўнурваўся ў справу атрымання ў вечную арэнду для БГКТ будынка Музея. Гэты будынак павінен належаць усім беларускім арганізацыям і служыць усім беларусам свету.

І зазначыў:

— Спадар Сычэўскі тлумачыў, што калісь, калі рушыла пабудова Музея, БГКТ было яго ўласнікам. Час, аднак, змяніўся. БГКТ не інфармавала суд, што ёсць таксама другі ўласнік: якраз Таварыства «Музей і Асяродак беларускай культуры».

Калі мы папрасілі Яна Сычэўскага высветліць крокі ўсчастыя перад судом, пачулі:

— Гэтак вырашыў суд. Я прызнаю польскі закон і не буду з вамі больш на гэту тэму гаварыць.

У падобным тоне выказалася Валлянціна Ласкевіч, сакратар ГП БГКТ. На нашу просьбу пералічыла, хто з боку гэтай арганізацыі ўваходзіць у састаў рабочага калектыву, які вядзе перамовы з гайнаўскім Таварыствам МіАБК. Апрача Яна Сычэўскага ёсць там настаўнік беларускай мовы Тамара Русачык і былы беластоцкі радны Віталь Бонда.

Кажуць, справа мае быць вырашана на снежаньскім з'ездзе БГКТ. Раней аб ёй маюць дыскатуваць м.інш. на гайнаўскім дз'ездзе БГКТ. Навыключана, што вырашэннем спрэчнага пытання зоймецца суд.

Як можна даведацца на інтэрнэт-старонках Музея ў Гайнаўцы, яго пабудову гадамі таму падтрымалі беларускія ўлады, перадаючы ў дары неабходныя будматэрыялы і абсталяванне. Таксама немалую суму перадалі польскія ўлады з дзяржаўнага бюджэту. Мерапрыемства ўспамогла польска-швейцарская камісія злотавых сродкаў. Большасць экспанатаў паходзіць ад мясцовага насельніцтва. Мэта асяродка — „праца дзеля аховы матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў, Музей хоча быць яе крэатарам”.

Раіна Стэфанчук

Школа змяняецца 2

Васіль САКОЎСКИ

Мой дырэктар, Яраслаў Васільевіч Кастыцэвіч (няхай зямелька Яму будзе пухам), належаў да старой, яшчэ царскай інтэлігенцыі. Быў ён высокаадукаваным, разумным, добрым педагогам, такім жа чалавекам, патрыётам і хрысціянінам. Ён ведаў, што нас можа чакаць у дарослым жыцці і проста пабацькоўску стараўся дапамагчы нам зрабіць яго лепшым, дастайнейшым...

У Кіеве 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

У Мінску людзі пераважна панурый, у Кіеве — куды весялейшыя. І гэта, мне падаецца, выразная адзнака і істотная розніца. А найбольшая прыемнасць — размаўляць у Кіеве па-беларуску. Распытваючы жыхароў украінскай сталіцы на сваёй мове, аніводнага разу не сутыкнуўся я з непаразуменнем — адны адказвалі па-ўкраінску, іншыя па-руску, але ніхто не выявіў рэакцыі здзіўлення ці незадавальнення...

У Вільні 8

Віктар ШВЕД

Мяжу пераехалі мы без даўжэйшай затрымкі — адбылася толькі праверка пашпартаў. У Вільні прывітала нас сонечнае надвор'е. Накіраваліся мы паводле плана ў адзіную ў Літве Дзяржаўную школу-дванаццацігодку з беларускай мовай навучання, якая знаходзіцца ў маляўнічым закутку горада, у даволі абшырным белым двухпавярховым будынку...

Сустрэча беларусаў

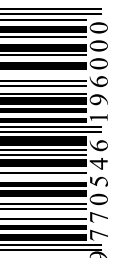
Аляксей МАРОЗ

У Х Сустрэчах беларусаў Бельшчыны і Гайнаўшчыны „Падляшша-2005”, наладжаных 20 кастрычніка ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, прынялі ўдзел бельскія і гайнаўскія белліцэісты і іх настаўнікі, беларускія пісьменнікі і грамадскія дзеячы з Рэспублікі Беларусь і Польшчы, а таксама рэдакцыйны калектыв „Нівы”...

Уладзімір Колас... 11

Аляксей МАРОЗ

... дырэктар гуманітарнага беларускага ліцэя ў Мінску, спаткаўся з вучнямі аднаго з класаў Ліцэя з навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы. Спадар Колас расказаў спярша пра палітычна-гістарычныя абумоўленасці сучаснай сітуацыі ў Беларусі...

97705461196000

Школа змяняецца

Пасля даволі доўгага перапынку, з прычыны майго пенсіянерскага ўзросту, я зноў апынуўся ў школьнай стыхіі — на святкаванні Дня настаўніка ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы, дзе я трыццаць пяць год настаўнічаў. А да таго ж яшчэ я быў калісьці вучнем і пачатковай, і сярэдняй школы, у якіх урачыста адзначаліся гэтыя святы. Так што адзначыў я на сваім вяку гэтых свят мноства. І магу цяпер параўнаць як калісьці іх адзначалі, якім было нашае школьніцтва і якія наступілі тут змены.

Вось яны, сучасныя гімназісты-ліцэйцы, перада мною. Рослыя, прыгожыя, дамытыя, прыгожа апранутыя, вясёлыя. Яны не хварэюць комплексам непайнацэннасці, як нашы мінулыя пакаленні.

Падрыхтаванае імі выступленне прыгожае, зладжанае, дасціпнае. Не відаць было ў выступаючай трэмы і страху перад настаўнікамі. Відаць, што знаюцца яны на музыцы. Гумар іх арыгінальны і смелы, часамі проста гранічыць, прабацьце, з пад'ёбінай. І правільна, настаўнікі ж не святыя каровы, каб ім вечна дыфірамбы пець. Такое выступленне не магло не падабацца: разгатаваны і дабрадушна смяялася „*cielo pedagogiczne*”. І так павінна быць. Брва, моладзь!!!

Пад уражаннем убачанага і пачутага на мяне нахлынула ўспаміны і рэфлексіі. Я задаў сабе пытанне: ці магчымае было б такое ў мае ліцэйскія гады (першая палова пяцідзясятых гадоў мінулага стагоддзя)? І адразу адказаў: не, немагчымае. Гэта былі зусім іншыя часы, іншыя магчымасці, і іншыя людзі. Мы, вучні, не змаглі б і не асмеліліся б падрыхтаваць смелае выступленне, а нашы педагогі — аглядаць і слухаць такое. Па-першае, мы былі матэрыяльна карацейшыя; па-другое, інтэлектуальна і артыстычна слабейшыя; па-трэцяе, вучню тады менш дазвалялася і суровей каралася. Пільна адсочваліся таксама так званыя прыстойны выгляд вучня і прыстойныя яго паводзіны.

Не латвей было і нашым настаўнікам. Яны мусілі не толькі ўтаўкаць у нашы моцна падстрыжаныя галовы прадметныя веды, але і выхоўваць у нас сацыялістычную чуйнасць, піль-

насць і маральнасць. Гнілы Запад не спаў і ўсялякімі спосабамі стараўся зрабіць нам нейкую брыду: то падкіне нам шпіёнаў, то стонку (каларадскага жука), то стараўся скурвіць правічкоў, нас, прабацьце...

Мой дырэктар, Яраслаў Васільевіч Кастыцэвіч (няхай зямелька Яму будзе пухам), належаў да старой, яшчэ царскай інтэлігенцыі. Быў ён высокаадукаваным, разумным, добрым педагогам, такім жа чалавекам, патрыстам і хрысціянінам. Ён ведаў, што нас можа чакаць у дарослым жыцці і проста па-бацькоўску стараўся дапамагчы нам зрабіць яго лепшым, дастайнейшым. Ён, канешне, не кіраваўся сацыялістычнай чуйнасцю, пільнасцю ці маральнасцю, а традыцыйнай, чыстачалавечай, хрысціянскай, калі хочаце. Дырэктар і большасць настаўнікаў традыцыйна лічылі, што вельмі важнай справай у школе з'яўляецца дысцыпліна. І цвёрдай рукою трымалі яе. Выхоўвалі нас згодна прынцыпу: за аднаго бітага двух нябітых даюць. І правільна, хаця ў той час нам так не здавалася. І такой дысцыпліны, і стражнікаў яе, мы не надта любілі. Правільна ацанілі такое выхаванне пазней, калі сталі самі дарослымі і жыццё пачало і нас таўчы пад бокі.

За выглядам, напрыклад, і нашымі прычоскамі сачыў сам дырэктар. Ён не любіў такіх буйных шавялюр, як мы любілі, бо былі модныя тады. І няшчадна ганяў нас да цырульніка. Здаралася нават, што па некалькі разоў у дзень ганяў. За кожным разам трэба было спачатку яўляцца да яго на праверку. Не абмінула і мяне такое. За трэцім разам асталося на маёй беднай галове нейкіх тры кароценькія валосіны: дзве направа, адна налева, з разборчак, значыць. Доўга рагатаў нада мною цырульнік, але грошы ўжо не ўзяў за трэцюю падстрыжку. Явіўся я такім аголеным і прыбытым да дырэктара і чуць не плачу ад гора, а ён проста не налюбуецца маім выглядам ды камандуе павярнуцца то налева, то направа.

Спазніўся на ўрок — бяда, злапалі з рукамі ў кішэні — таксама. А папрабуў не прыйсці ў школу ў свята або не заўважыць яго (бо ён заўсёды заўважыць) і прыгожанька з паклонам не прывітацца з ім — вось дзе будзе мець пацеху ўся школа на школьным штодзённым „апэлі”...

Так нас выхоўвалі тады і так балюча здзіралі з нас тоўсты слой шурпатасці і непакорлівасці нашай...

Васіль САКОУСКИ

Пасля каляровай рэвалюцыі

Днямі ўпершыню ў жыцці пашчасціла патрапіць у Кіева-Пячорскую лаўру. Знаёмства з каляскай праваслаўя пакідае моцнае ўздзеянне на верніка кожнай канфесіі, а магчыма і на атэіста. Для беларусаў гэты унікальны праваслаўны манастыр цікавы яшчэ і тым, што ў ім — у Феадосіевай пячоры — цягам васьмі стагоддзяў захоўваліся мошчы святой Еўфрасіны Полацкай. Пры нагодзе некалькігадзіннага шпацыру па Кіеве безумоўна не час для глабальных і грунтоўных высноваў, але першасныя ўражанні таксама яскравыя. У параўнанні з сённяшнім Мінскам цяперашні Кіеў выйграе толькі адным — настроем людзей. У Мінску людзі пераважна панурныя, у Кіеве — куды весялейшыя. І гэта, мне падаецца, выразная адзнака і істотная розніца. А найбольшая прыемнасць — размаўляць у Кіеве па-беларуску. Распытваючы жыхароў украінскай сталіцы на сваёй мове, аніводнага разу не сутыкнуўся я з непаразуменнем — адны адказвалі па-ўкраінску, іншыя па-руску, але ніхто не выявіў рэакцыі здзіўлення ці незадавальнення. Быццам на Украіне адна з традыцыйных моў зносінай — беларуская. У Кіеве, у адрозненне ад толькі дэклараванага ў нас двухмоўя, рэальны білінгвізм у побыце. Хаця ж практычна ўся рэклама і іншая візуальная інфармацыя на дзяржаўнай украінскай мове. Так што за нашых паўднёвых суседзяў можна толькі парадавацца.

Пасля каляровай рэвалюцыі непазбежна прыходзіць чорна-белая эвалюцыя. І гэта добра. Добра таму, што цяпер за ўсё, што адбываецца ў краіне, адказнасць нясе ўжо ўкраінскі народ, а фактар знешняга ўплыву становіцца другасным. Іншымі словамі, поспехі і правалы новага ўрада — гэта заслуга і віна самых украінцаў. Безумоўна, пятая калона, якую актыўна падтрымлівае і развівае маскоўскі Крэмль — гэта вялікая праблема. Пару тыднях таму на вуліцах украінскай сталіцы адбыліся сур'ёзныя бойкі паміж прадстаўнікамі правай патрыятычнай плыні і камуністычнымі прарасійскімі арганізацыямі. Апошнія сцягнулі

ў Кіеў каля васьмі тысяч сваіх прыхільнікаў і мелі колькасцю большасць. Вельмі верагодна, што на бальшавіцкае свята 7 лістапада адбудзецца другі раунд вулічных боёк. Грамадзянскае замірэнне — працэс доўгатрывалы і складаны. У нас, у Беларусі, да яго як да неба. Пакуль што беларускае грамадства палярываецца, далей надзідзе радыкалізацыя.

Найбольшая саветызаванасць застаецца на мяжы. Напэўна, на заходнім кардоне іншая сітуацыя. А на ўкраінска-беларускай мяжы ўсё па-ранейшаму, без зменаў. Нават нашы гродзенскія мытнікі і памежнікі выглядаюць куды больш на еўрапейцаў.

Заходнія феміністкі састрыгуць ад зайдзрасці апошнія валасы, калі даведваюцца пра палавую роўнасць у постсавецкіх цягніках. У многіх еўрапейскіх краінах мужчынам і жанчынам прадаюць квіткі ў розныя спальныя купэ. На былой савецкай прасторы на палавую прыналежнасць не звяртаюць увагі. Так у нашым мужчынскім купэ апынулася дваццацігадовая дзяўчына. Выявілася, што спадарожніца — студэнтка першага курса адной з мінскіх вышэйшых навучальных устаноў. А вярталася яна пасля тыдня адпачынку ажно з Сейшэльскіх астравоў. Як не заганыюць нашых маладзёнаў у будаўнічыя атрады БРСМ, яны ўсё адно за мяжу ўцякаюць!

Апоўначы нашу „сейшэлку” вярнулі на рэальную глебу. Падчас сваёй вандружкі дзяўчына згубіла паперку — так званую іміграцыйную картку, якую ёй праітампавалі пры першым пераездзе Украіны. На які ражон патрэбна гэтая паперчына — зразумець цяжка. Стrojя ўкраінскія памежнікі запатрабавалі ад студэнткі „покінуць состав пезда”. Выпраўленне „злоснага парушэння заканадаўства” крыху пазней было ацэнена ў 70 долараў, слёзы дзяўчыны ўрэшце зілі суму хабару да 30 „злётых”. Відаць, усё ж, што памежнік — гэта не прафесія, а нацыянальнасць, бо такое можна пабачыць у розных краінах. Здзіўляе мяне даўно, аднак, іншае. Як можа здаровы мужчына, забраўшы грошы ў слабога, потым піць, есці на іх (як яно не становіцца ў горле!), дарыць сваім дзецям і жонцы падарункі з „канфіскаванага” тавару? Такіх людзей у грамадстве, на жаль, шмат. І таму эвалюцыя любой краіны да лепшага будзе трываць доўга. Па-іншаму ў гісторыі папросту не бывае. Галоўнае мець шанцы, які сёння маюць украінцы.

Уладзімір Хільмановіч (Гродна)

Вачыма еўрапейца

Прышло новае

Неадкладна пасля аб'яўлення вынікаў прэзідэнцкіх выбараў сталі мне перад вачыма шматлікія следчыя камісіі, „актывізаванне” Трыбуналаў стану і канстытуцыйнага і г.д. Так было, паколькі прэзідэнцкую дарогу Лех Качынскі распачаў быў заявай:

— Польшча сёння патрабуе адплаты за віны, але яшчэ больш згоды аб'яўраў на праўдзе.

Пасля дадаў персанальна:

— Трэба разлічыць віноўных.

Цяперашні прэзідэнт Варшавы перамога Дональда Туска аж з дэсяціпрацэнтнай перавагай. На Падляшшы перамога Качынска-

га была таксама значная. Не без значэння для гэтага выніку была падтрымка, якую аказаў пазнейшаму пераможцу пасля першага тура выбараў Анджэй Лепэр. Ужо з першых вынікаў апытанняў другога тура новы галава дзяржавы адплачваўся лідэру „Самабароны”:

— Анджэй Лепэр мае цяпер шанцы ўключыцца ў нармальнае палітычнае жыццё.

Раней зазначыў:

— Буду пільнаваць свабоду кожнага паляка, каб улада нікога не крыводзіла, каб Польшча была гордым народам Еўропы.

У да- і паслявыбарчых выказваннях Лех Качынскі выразна падкрэсліваў, што важнейшай для яго, чым для Аляксандра Кваснеўскага, будзе ўнутраная палітыка. Прадбачбу з беспрацоўем, хоць рэалізацыя гэтых дэкларацый самім прэзідэнтам была б проста немагчыма без моцнага парламенцкага і ўрадавага заплечча. Гэта, аднак, магчыма для здзяйснення, паколькі „дзверы ў ІВРэч Паспалітую ўжо адчынены” Правам і справяд-

лівасцю, пры дапамозе раней парламенцкіх, а пасля прэзідэнцкіх карт для галасавання — паловай маючых права выбіраць палякаў. Кааліцыянт ПіС (на паслявыбарчы дзень, калі пішу гэты тэкст) — Грамадзянская платформа, голасам патэнцыяльнага віцэ-прэм'ера Яна Ракіты, выказала апаску:

— Я баюся трыумфатарства ПіС.

Аляксандр Кваснеўскі сам назваў ПіС наступным чынам:

— Гэта еўраскептычная партыя, і, як некаторыя кажуць, з нацыяналістычным ухілам.

Можна апасацца, што гэтыя рысы актывальна кіруючай Польшчай партыі могуць уплываць на змену польскай замежнай палітыкі, у першую чаргу ў адносінах да Нямеччыны і Расіі. Ужо каментатары ў гэтых краінах кажуць, што можа дайсці да папсавання стасункаў. Лех Качынскі нахонт кантактаў з Нямеччынай дэклаваў дыпламатычна:

— Я перапоўнены добрай волляй.

У сваю чаргу, калі яшчэ большаму ахаладжэнню, а можа і яшчэ большаму напружанню падвергнуцца стасункі з Расіяй, затым,

як лічаць назіральнікі, змяняцца на горшыя адносіны Польшчы са ЗША, для якіх Расія з'яўляецца адным са стратэгічных партнёраў. Лех Качынскі хацеў бы, каб Польшча больш актыўна дзейнічала на форуме Еўрасаюза. Як той „горды народ Еўропы”? Урэшце, нацыянальныя меншасці ў Польшчы могуць мець падставы для боязі. ПіС было праціўнікам закону аб меншасцях, асабліва выказвалася супраць двухмоўных назваў і выкарыстання мовы меншасцей ва ўстановах.

І на канец, цікавінка з прысягі новавыбраных дэпутатаў. Вось падляскага дэпутата ад СЛД, галоўнага рэдактара штомесячніка „Przeгляд Prawostawny”, пасадзілі паміж шматгадовым журналістам тыднёвіка „Nie” Пятром Гадзіноўскім і вядомай кур'ёзнымі выказваннямі ў час прац у следчай камісіі Рывіна Анітай Блахавяк. Або яны вядомыя сваімі атэістычнымі, а нават антыклерыкальнымі поглядамі. Гэта суседства не перашкодзіла, аднак, дэпутату Яўгену Чыквіну дадаць у час прысягі: *Shubije. Tak mi dopomoz Bog.*

Мацей Халадоўскі

Юбілейныя святкаванні „тройкі”

У час юбілейнага святкавання саракагоддзя дзейнасці бельскай „тройкі”, якое праходзіла 21 кастрычніка ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Бельску-Падляшскім, была зачытана пастанова Гарадской рады аб прысваенні школе імя Яраслава Кастыцэвіча. Сабраныя на ўрачыстасці госці, вучні, іх бацькі і настаўнікі пачулі многа цёплых слоў аб патроне школы Яраславе Кастыцэвічу. Епіскап Бельскі Грыгорый асвяціў мемарыяльную дошку ў гонар бацькі беларускага школьніцтва на Бельшчыне, а дзеткі і моладзь падрыхтавалі багатую мастацкую частку са спевамі, танцамі і дэкламацыяй вершаў. Многія настаўнікі за сваю адукацыйную працу атрымалі ўзнагароды.

Мерапрыемства распачалося з літургіі ў Прачысценскай царкве, якую ўзначаліў епіскап Бельскі Грыгорый. Школьныя ўрачыстасці адкрыў дырэктар Васіль Ляшчынскі, які ў час выступлення пахваліў сваіх папярэднікаў за дасягненне высокага ўзроўню навучання і расказаў аб дзейнасці школы ў мінулым. Рашэннем беластоцкага куратара з 31 жніўня 1965 года Дзяржаўная агульнаадукацыйная школа з беларускай мовай навучання пачатковага і ліцэйскага ўзроўняў была пераўтворана ў дзве самастойныя школы — Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання і Пачатковую школу н-р 3, у якой усе вучні вучыліся беларускай мове. У 1985 годзе закончылася будова новых школьных памяшканняў, а ў 1995 годзе была здадзена ў карыстанне спартыўная зала. У 2000 годзе „тройка” пераўтварылася ў Комплекс школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы.

Віншавальны ліст на беларускай мове даслаў мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава, які зачытаў епіскап Бельскі Грыгорый. Уручыў ён дырэктару школы Васілю Ляшчынскаму Бельскую ікону Божай Маці. З віншаваннямі ў адрас школы і ейнага дырэктара выступілі, між іншым, віцэ-ваявода Ежы Паўяновіч, беластоцкі куратар Зофія Транцыгер-Кочук і старшыня БГКТ Ян Сычэўскі.

Галоўны рэдактар часопіса „Бельскі гостінец” Дарафей Фіёнік расказаў пра гісторыю школ пры Свята-Мікалаеўскай царкве, якая стаяла на месцы сённяшняй „тройкі” і пра пасляваенную дзейнасць беларускай школы ў Бельску, з якой вылучылася Пачатковая школа н-р 3. Пазнаёміў ён прысутных з жыццём святарскай сям’і Кастыцэвічаў і з працай дырэктара Яраслава Кастыцэвіча ў беларускай школе. Паводле Дарафея Фіёніка, Яраслаў Кастыцэвіч аб авяшчэнні Беларускай Народнай Рэспублікі актам з 25 сакавіка 1918 года даведаўся ў Кіеве. Летам 1920 года пад камандаваннем Міколы Дзямідава ўзнік беларускі батальён пры арміі генерала Станіслава Булак-Балаховіча. У гэтым батальёне за праяўленую ў баі з бальшавікамі адвагу да звання падпалкоўніка быў павышаны штабс-капітан Кастыцэвіч. З дакумента нельга даведацца імя афіцэра. Дарафей Фіёнік мяркуе, што быў гэта сам Яраслаў Кастыцэвіч. Старшыня Беларускага саюза ў РП Яўген Вапа

Перад сабранымі выступіла многа дзетак з беларускімі песнямі

За настаўніцкую працу ўзнагароджаны былі (злева) Вера Міхноўская, Васіль Ляшчынскі, Мікола Вязоўскі і многа іншых педагогаў

пацвердзіў інфармацыі Дарафея Фіёніка і ў час выступлення звярнуў увагу на бел-чырвона-белы сцяг, які ў час урачыстасці красаваўся побач польскага бела-чырвонага сцяга.

— Пад бел-чырвона-белым сцягам змагаўся Яраслаў Кастыцэвіч за вольную Беларусь. Хаця спазнаў ён трагедыю чалавечага лёсу, то даказаў, што варта верыць у сваё і трэба быць беларусам, — заявіў Яўген Вапа і, каб выказаць удзячнасць беларускаму герою, уручыў кветкі з бел-чырвона-белай стужкай зяцю Яраслава Кастыцэвіча — Аляксею Сычэўскаму. Яго жонка Святлана Кастыцэвіч-Сычэўская па прычыне хваробы не магла прыбыць на ўра-

чыстасць і даслала віншавальны ліст, які разам з іншымі зачыталі вядучыя. Былі імі выпускнікі школы, якія цяпер працуюць на Польскім радыё — Маргарыта Пракапюк і Яраслаў Іванюк.

За поспехі ў настаўніцкай і дырэктарскай працы высокія ўзнагароды атрымалі: намеснік дырэктара школы Вера Міхноўская — Крыж кавалерскі Ордэна Адраджэння Польшчы, дырэктар Васіль Ляшчынскі — Залаты крыж заслугі, а другі яго намеснік Мікола Вязоўскі — Сярэбраны крыж заслугі. Былі таксама ўзнагароджаны іншыя настаўнікі, між іншым, настаўніца беларускай мовы Валянціна Бабулевіч.

На рукі Аляксея Сычэўскага (зяця Яраслава Кастыцэвіча) Яўген Вапа перадаў падзяку і кветкі

Зараз у „тройцы” вучыцца 869 асоб і працуюць 84 настаўнікі. Ад 1975 года, калі дырэктарам школы стаў Васіль Ляшчынскі, званне лаўрэата прадметнага конкурсу заваявала 216 вучняў. Вучні „тройкі” часта становяцца пераможцамі ў дэкламатарскім конкурсе „Роднае слова”, конкурсах беларускай песні і прадметных конкурсах беларускай мовы. Удала выступаюць з беларускай паэзіяй і песнямі на конкурсах арганізаваных для нацыянальных меншасцей. Зборная каманда „тройкі” 25 разоў становілася чэмпіёнам ваяводства, а на ваяводскіх спаборніцтвах вучні індывідуальна здабылі 203 медалі. Пяць разоў вучні „тройкі” здабывалі медалі на чэмпіянатах Польшчы па лёгкай атлетыцы.

Дзеткі і моладзь займаюцца ў музычных і танцавальным калектывах, якія выступілі ў час школьнага святкавання. Наймалодшыя спевакі, дзяўчаткі з „Журавінкі”, якімі апякуецца Сяргей Лукашук, зацікавілі публіку адважным і зямальным выступленнем. Дзяўчаты з музычных калектываў „Вясёлка” і „Капрыс”, якія вядзе Анна Вярцінская, удала выступілі з разнародным рэпертуарам. Багатую праграму прэзентавалі дзяўчаты і хлопцы з танцавальнага калектыву „Світанак” (апякун Анна Вярцінская), якія выйшлі на сцэну ў прыгожай народнай вопратцы і паказалі даўнія беларускія танцы. Аб сваёй беларускай нацыянальнасці ў час чытання вершыкаў заяўлялі хлопцы. На польскай мове выступіў хор і былі паказаны сцэнікі са школьнага жыцця.

— Яраслаў Кастыцэвіч патрапіў стварыць у беларускай школе сямейную атмасферу, якая вельмі падабалася вучням, якія прыйшлі за адукацыяй з вёсак, — сказала настаўніца беларускай мовы Валянціна Бабулевіч. — Сямейную атмасферу стварае таксама наш дырэктар Васіль Ляшчынскі. Вучні, настаўнікі і бацькі могуць зайсці ў дырэктарскі кабінет і пагаварыць пра свае клопаты і няўдачы.

Ад вучняў, іх бацькоў і настаўнікаў дырэктар Васіль Ляшчынскі атрымаў віншаванні з нагоды трыццацігадовага кіравання школай і велізарны букет кветкаў. Святкаванні ўзрушана была моладзь.

— Я рашылася з Гацькоў даяджаць вучыцца ў беларускай гімназіі ў Бельску, бо тут высокі ўзровень навучання. Я хацела вучыцца беларускай мове і задаволена атмасферай у „тройцы”, — адзначыла Ганна Мордань.

— Я люблю спяваць па-беларуску і таму належу да школьнага музычнага калектыву „Капрыс”. Мне вельмі падабаецца беларуская мова. Мы вучымся аб нашых продках і гісторыі Беларусі, — заявіла Аляксандра Лаўранюк.

— Школа мне падабаецца. Ёсць тут многа гурткоў зацікаўленняў і мы прымаем удзел у конкурсах, — сказала Агнешка Рэпнік.

Святкаванні закончыліся выкананнем на зважай школьнага гімна „Люблю наш край, старонку гэту” і ўрачыстым абедам. Вучні будуць яшчэ падрабязна знаёміцца з жыццём і дзейнасцю патрона іх школы Яраслава Кастыцэвіча.

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Не галасавалі

Апошнім часам усе наракаюць на нізкую яўку выбаршчыкаў. І слушна. Толькі каб у будучыні зрабіць іх больш актыўнымі, недастаткова сказаць, што „на вёсцы на выбарчыя ўчасткі традыцыйна ходзіць менш выбаршчыкаў, бо вясковы электратат менш адукаваны і менш зацікаўлены палітыкай” (так заявіў праф. Эдмунд Внук-Ліпінскі 9 кастрычніка г.г. па першым канале Польскага тэлебачання), але задумацца над сапраўднымі прычынамі такога стану. У гарадах людзі маюць блізка да выбарчых участкаў, бо ў шчыльна заселеных мясцовасцях іх звычайна больш. Іншая справа на вёсцы. Мне надта цікава, ці старыя і хворыя або папросту лянівныя гараджане пайшлі б прагаласаваць, калі б давялося ім пераадолець некалькі кіламетраў у адзін бок? І да гэтага пехатою або на ровары, бо ў выхадныя па вясковых дарогах курсіруе што-раз менш аўтобусаў ПКС, а не ў кожнага вясковага пенсіянера ёсць свая машына.

Возьмем для прыкладу Нурэцкую гміну. На выбарчы ўчастак у Нурцы-Станцыі жыхарам Машчоны-Панскай, Вакулавічаў, Сычоў, Грабаркі ці Шумілаўкі трэба дабірацца па сем — адзінаццаць кіламетраў. І ні пры чым тут адукацыя — папросту мала каму стае сілы, каб пераадолець такую дыстанцыю ў адзін бок. А дадому таксама трэба ж вярнуцца!

У гэтым канкрэтным выпадку Гмінная выбарчая камісія павінна адкрыць дадатковы выбарчы ўчастак, напрыклад, у святліцы ў Машчоне або ў доме для састарэлых у Грабарцы. Неўзабаве чарговыя самаўрадавыя выбары. Трэба аб гэтым памятаць, каб зноў не наракаць на абыякавасць выбаршчыкаў!

М. Ц.

Адсвяткавалі настаўнікі

14 кастрычніка г.г. у Гайнаўскім доме культуры настаўнікі святкавалі Дзень нацыянальнай адукацыі ды сотую гадавіну Саюза польскага настаўніцтва (СПН). З гэтай нагоды праўленне Аддзела СПН у Гайнаўцы ладзіла ўрачыстую акадэмію. З дакладам выступіла старшыня Гайнаўскага аддзела СПН Аліна Пытэль. Яна пажадала настаўнікам поспехаў у працы і ў асабістым жыцці. Выказала словы падзякі і ўдзячнасці за штодзённую нялёгкую працу. Новым членам СПН уручылі прафсаюзныя білеты.

Падчас акадэміі медалі адпаведнымі акалічнасці — 100-ай гадавіне Саюза польскага настаўніцтва — былі ўзнагароджаны: Люцына Габрых, Казімір Мархэлеўскі, Антаніна Скорук, Вітальд Лапінскі, Альжбета Лукашук і Міраслаў Пяткевіч. Значкі за 50-гадовую прыналежнасць да СПН атрымалі трынаццаць чалавек, у тым ліку, між іншым, Тадэвуш Бэргер, Зіна Якімюк, Раіса Яроцкая, Юрый Койла, Ірэна Лапінская, Галена Садчук, Вітальд Татарчык і Яніна Кірхнэр. (мох)

Паддаць вецер у спіну

Фота АНДРЭЯ РУСАЧЫКА

Размова з войтам Нарваўскай гміны Якубам САДОЎСКИМ

— Вялікі клопатам Польшчы з’яўляецца беспрацоўе. Як гэтая праблема выглядае ў Вашай гміне?

— Паводле апошніх вестак, яно ў нас меншае за 10%. Хто хоча працаваць, той, у прыцыпе, працу мае. Бар’ерам для працаўладкавання з’яўляюцца і нашы дзяржаўныя законы, якія ўстанавілі бар’ер спрошчанага справаводства на ліку 20 працаўнікоў. І ў нашай гміне ёсць фірмы, якія змаглі б прыняць больш на працу, але тады трэба ім узводзіць дадатковыя непрадукцыйныя штаты, а гэта ўжо ім не аплачваецца. Калі б гэты бар’ер падняць да пяцідзясяці, тады рушыла б уся Польшча.

Мы, з боку гміны, стараемся стварыць умовы для развіцця прадпрыемальніцтва. Гэта выдзяленне ў плане прасторавага добраўпарадкавання ўчасткаў пад інвестыцыі, аснашчэнне будаўнічых участкаў водаправодамі, большых пасяленняў — каналізацыяй, стварэнне сеткі праязных дарог з цвёрдым насцілам, кансультацыя. І падаткі ў нас найменшыя ў павеце. Прадпрыемальнік, які ў нас паставіць будынак для вытворчасці, на працягу трох гадоў плаціць толькі палову падатку. Бо калі мы яму паддамо вецер у спіну, то яму лягчэй стаць на ногі, а гміне пасля будзе ад гэтага даход.

Актыўнасць гміны залежыць ад арганізацыі працы ўправы, стаўлення да выклікаў, якія нясе жыццё. Мы маем тое шчасце, што наш персанал мае найвышэйшыя кваліфікацыі. Сёння вельмі важнай справай з’яўляецца здабыццё фінансавых сродкаў, а дзеля гэтага патрэбнае выдатнае веданне законаў, замежных моў і інфарматыкі. У гміне маем такую ўдарную групу з трох працаўнікоў, якая выходзіць насупраць выклікам будучыні, гэта наш ініцыятыўны рухавік. Мы ў ліку лідэраў у здабыцці еўрасаюзных сродкаў. Для прыкладу: калі Беласток на інвестыцыі здабыў 7 мільёнаў, то мы на каналізацыю — тры; гэта ў дваццаць разоў больш у пераліку на аднаго жыхара! Дзякуючы ўмеласці карыстацца еўрасаюзнымі сродкамі

мы будзем у чатыры разы больш чым гміны парытэтныя з нашай. І не трэба нам падцягаць падаткаў, што аблягчае развіццё нашай гміны. З еўрафондаў пабудавалі мы ачышчальню сцэкаў у Нарве. Хочам сканалізаваць усю мясцовасць, гэта 13 кіламетраў галоўнага канала. І кожны жыхар Нарвы атрымае магчымасць перайсці з нудніка ў ванны пакой.

Прыглядаемся да працы і падлеглых нам устаноў. У Нарве маем школу, дзе на адной змене можа вучыцца 600 вучняў, а ў цэлай гміне іх чатырыста. І мы рашылі вучыць дзяцей у адным месцы. Гэтаму сёння рады і бацькі, і гміна. Бо ўстанова аснашчана ў найноўшыя прыборы, дзеці сытыя, бо палову з іх ліку падкармливаем. У добрых умовах давозім і адвозім дзяцей дадому. Разглядаемся, каб прыгодныя для ўжытку аўтобусы ездзілі па нашых дарогах без аглядкі на падмогу з міністэрства. У Ласінцы пакінулі яшчэ тры пачатковыя класы, бо там прытульная школа і вельмі хочацца яе яшчэ захаваць.

У пасялкавай і школьнай кацельных палім эканомна, дровамі. Бо алейнае паліва даваў б да банкруцтва не адну сям’ю. Нядаўна здалі ў карыстанне дарогу з Ласінкі ў Гарадзіска з эмульсійным насцілам. Канчаем будову водаправода ў Сацах, дафінасаную з бюджэту пажарнай аховы. Распрацоўваем планы водаправодаў для Ляхоў, Гародчына, Козлікаў і Граматнага; у будучым годзе хочам туды давесці вадку. У чарговым этапе прадбачваем водаправоды ў Качалы, Янова, Градочна і Пухлы і калі нам паспрыюць умовы, то да канца 2007 года мы павінны забыць пра праблему вадкі. Пракладка каналізацыі ў Нарве — у палове дарогі. Думаем яе завяршыць з канцом верасня будучага года. Перашкаджае нам нізкі ўзровень грунту, амаль усюды мусямі рабіць адвадненні. Пры нагодзе кладзем многа сцэкавых труб, каб не залівала панадворкаў.

Вялікай праблемай, якая навоўкі нашых кампетэнцыяў, гэта брак сродкаў на будову павятовых дарог; на тэрыторыі Нарваўскай гміны пра-

лягае амаль трэць даўжыні ўсіх павятовых дарог. У гэтай кадэнцыі павет не рушыў праблему, хаця мы даставілі ім выкананыя за свой кошт два будаўнічыя праекты дарог з Нарвы ў Плянты і з Трасцянкі ў Пухлы. Без супрацоўніцтва з паветам мы гэтых задач не кранем і маю жалы да павятовых улад у Гайнаўцы, што не бачаць нашых клопатаў.

— А што з аховай здароўя?

— Працуе асяродак здароўя ў Нарве. Асяродак у Ласінцы ўдалося нам уратаваць перад ліквідацыяй, бо ўзялі на сваё ўтрыманне, толькі Гайнаўка раз ці два ў тыдзень дасылае туды лекара і медсястру.

— Як у гміне выглядае камунікацыя ў аддаленых вёсках?

— Ёсць ціхі дазвол, каб людзі карысталіся нашым школьным транспартам. А з часу пераходу аўтобусных ліній на камерцыйна нам трэба або даплачваць да пустыя аўтобусаў, або разводзіць рукі, калі ліквідуюць лінію. Гміннага транспарту мы стварыць не можам. Магчыма, што праз вёскі пойдучы прыватныя аўтобусы. Але не толькі зніканне пасажыраў варунке публічны транспарт, але і стан дарог, напр. павятовай дарогі праз Бялкі і Агароднікі.

— У Нарве „Пронар” узводзіць новыя фабрычныя цэхі. Ці гэта адбіваецца на гміннай дэмаграфіі?

— Штогод насельніцтва гміны меншае на сотню чалавек, сама Нарва быццам трымаецца ліку 1 600 жыхароў. А большасць працаўнікоў „Пронару” даязджае звонку.

— Ці не разважалі Вы пра вяртанне Нарве гарадскіх праў?

— Трэба спярша стварыць гарадскія ўмовы жыцця, а толькі пасля спытаць жыхароў, ці хочучы быць гараджанамі. Пакуль людзі пабойваюцца, што горад можа прынесці больш страт, чым карысці, а назва ім не перашкаджае. Важна яшчэ, у якім напрамку пойдучы дагаты; сёння шмат еўрасаюзных сродкаў кіруецца ў вёскі, а горад яны могуць мінаць. Мяркую, аднак, што адказ на гэтае пытанне атрымаем тады, калі вывучым праблему і асведомім людзей, каб яны самі выказаліся. Думаю, што ўжо ў наступнай кадэнцыі можна будзе пра гэта пачынаць гаварыць.

— Як Вы ставіцеся да ўвядзення двухмоўя?

— Мы праводзілі рэферэндумы на конт назваў некалькіх вёсак і я пры гэтай нагодзе пытаў людзей, ці яны хочучы двухмоўя. Людзі не захапляліся гэтай ідэяй. Па-мойму, ёсць больш пытальнікаў чым карысці з назвы. Бо наколькі магла б гэта быць турыстычная прамоцыя ці ідэнтыфікацыя насельніцтва, настолькі тая ідэнтыфікацыя нясе ў людзі боязь, што ў неафіцыйных адносінах у рамках дзяржавы будучыя яны трактавацца як грамадзяне другой катэгорыі. Не толькі час і палітыка ўлад, якія ўзялі новы закон, але і адабрэнне апошняй часткай грамадства могуць прывесці да здзяйснення мараў пра ўвядзенне сваіх назваў.

— Дзякую за размову і жадаю далейшых поспехаў у працы на карысць насельніцтва Вашай гміны.

Гутарыў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Цыганскае сонца Карпатыі

Індуская плынь Чарнагоры

— 11 —

У гуцульскім пасёлку Багдан прывіталі нас як на родным панадворку.

— А вы самі, без мужыкоў? — спытаў нас бацюшка.

— Самі, без мужыкоў!

— То трэба вас ад маёй матушкі прыхаваць, — пажартаваў святар, — бо яшчэ набярэ розуму і разам у дарогу рушыць. Што я тады зраблю?

Так ці інакш, бацюшка найперш схаваў нас ад пагранічнікаў, якія прыгналіся свежым следам, каб уляпіць штраф (на пабыўку ў Чарнагорскім біясферным парку трэба выкупіць квіток). Начаваць надумаліся мы пад зорным небам ля царквы. З двух бакоў, быццам ля вадзянога млына, шумелі тры горскія рэкі: Белая Ціса, Багдан і Квасны Паток.

Сутык рэк у Багдане выглядае (на карце) як галінка елкі-смэрэкі. Параўнанне ўнушае смарагдавы колер вады, якой крыніцы выбіваюць з самых высокіх вяршынь украінскіх і румынскіх Карпат. Мы, вядома, зразу, як гусі, пабеглі купацца ў быстрых і халодных хвалях патокаў. На беразе, проста ў рацэ, жанчыны паласкалі вопратку і пялёнкі, побач ганяліся козы са званкамі, гергеталі гусі. Здавалася, што мы апынуліся ў аповедах часоў нашых бабуль, або як кажучь на Захадзе — у даіндустрыяльнай эпосе. Сапраўды, пахла тут Індыяй.

У параўнанні з Растокамі, Багдан паказаўся нам спакойным гуцульскім пасёлкам з драўлянымі домікамі і процьмай стагоў на панадворках.

— А куды так ідем? — зачэпіла нас прыгажуня Марыка з заплечнікам, на складным ровары.

— У магазін.

— То я завяду вас у найлепшую краму, — прапанавала сама гуцулачка. Захопленыя прыгожасцю і адкрытасцю Марыкі мы ішлі яе следам, як зачараваныя. Дзяўчына вярталася з гор ад пастухоў. У Багдане, як сто гадоў таму, кароў і авечак пасвяць у адным статку. Жывёлай апякуецца спецыяльная карпарацыя пастухоў. Вясной, летам і восенню, калі ідзе выпас жывёлы, пастухі жывуць у горах, у буданакалібах. У свеце гуцулаў пастух заўсёды карыстаўся аўтарытэтам. Ён не толькі апякун статка, гэта свайго роду шаман, які словам і магічнымі практыкамі ўмеў засцерагчы жывёлу ад хвароб, ваўкоў, мядзведзяў. Роля пастуха не адно пасвіць статак. Ён даіў кароў, займаўся вытворчасцю брынзы, масла. Падобная схема захавалася па сённяшні дзень. Кожны дзень калгаснікі-пастухі давозяць з гор малако і гатовыя прадукты. Марыка кожны дзень наведвае пастухоў у горах.

— Каб палюбавацца сваёй каровай, — кажа.

Карова — самы вялікі скарб у маёмасці Марыкі. Гэта яе пасаг, крыніца ўтрымання, гарантыя добрага самаадчування. Дзеўка не наракае на нястачы. Якраз закончыла пачатковую школу і выглядае суджанага. Яе жыццёвыя планы простыя. На пытанне, што хоча рабіць у жыцці, здзіўляецца:

— Як што? Пайду замуж. А там будзе відна!

Пакуль у чарнявай прыгажуні няма кавалера.

— За цыгана я не пайду, — заяўляе, — бо выпіваюць без меры. — Чакае, аж пасватаюць добрага хлопца. Марыка ўжо падрыхтаваная.

— У мяне ўжо ўсё ёсць, — кажа. Пасля дадае:

— Маю карову, усё маю!

Царква ў Багдане характэрная для ўсёй Карпатыі. Тут у адну плынь зліваюцца ўплывы Візантыі і Рыма. У царкве, якая ў мінулым была касцёлам і грэцка-каталіцкай царквой, абразы ў стылі італьянскага рэнесансу, касцельны лаўкі, праваслаўны іканастас, уніяцкія скульптуры святых. Прыход належыць Кіеўскаму патрыярхату:

— А якая ў вас мова?

Бацюшка здзіўляецца пытанню.

— Калі б я стаў служыць па-руску, — кажа святар, — мяне на другі дзень людзі прагналі б!

Найбольш захапіла мяне першабытная вера гуцулаў, якія ў першую чаргу пакланяліся богу-сонейку, горам, дрэвам. Іх ідэал чалавека пражываў у міфалагічнай Краіне Рахманаў. Быў ён увасабленнем дабры-

ні і сяброўства. Ужо самая думка пра рахманаў магла навесці лад у найбольшым людскім закалоце. Гуцулы верылі, што калі рахманін зірне ў наш бок, абудзіць у душы найлепшае.

Краіна Рахманаў мела знаходзіцца на Усходзе, у самых высокіх горах свету. Іх дамы былі завершаны залатымі купаламі. Стаялі яны на астравах сярод блакітных горскіх азёр. Іх дзейнасцю была малітва, у якой ядналіся са светам раслін і жывёл.

На востраве знаходзіўся манастыр выкаваны ў скале. У ім захоўвалася Кніга. З веку ў век манах пісаў у ёй гісторыю жыцця. Чыталі яе з пошуму лістоў Кедравага Дрэва, імя якога ніхто не ведае. Дрэва ведала ўсё гора і шчасце чалавечага роду.

Немагчыма патрапіць у Краіну Рахманаў. Рахманы самі могуць усталяваць з намі кантакт. На зямлю пасылаюць сваіх пасланнікаў у выглядзе нованароджанага немаўляці. З яго, як вераць гуцулы, выйдзе чалавек, які сваёй дабрынёй і мірам абараняе ад згубы чалавечы род.

Рахманскага пасланніка немагчыма прыкмеціць, бо ён жыве ў цяні іншых і нічога для сябе не хоча.

Тэкст і фота Евы СЦЕПАНЮК

Санацыйны час і цэны

Нядаўна сустрэўся я з Майсеем Кулікам, жыхаром вёскі Грабавец Дубіцкай гміны. Гэта ўжо старэйшы чалавек і загаварылі мы на розныя тэмы, пераважна пра цяперашні сялянскі быт. Ён мне сказаў:

— Ты, Коля, не помніш санацыйнага часу, але ведай, што не ўсё тады было такое шэрае і нецікавае. Трэба было адно ў галаве варыць і, вядома, цяжка працаваць. Мой бацька меў паўучастак зямлі, а гэта было нямала; у Грабаўцы трапляецца і добрая зямліца. Бацька з сям'ёй цяжка працаваў на сваёй гаспадарцы, зямлю даглядаў належна і толькі з гаспадаркі меў даход. Калі Польшчай правіў маршал Юзаф Пілсудскі, дык пры ім метр жыта каштаваў 12 златаў, а гэта былі вялікія грошы. Бацька заўсёды прадаваў многа збожжа, пераважна жыдам, і грошы меў. За пяць гадоў пабудоваў добрую хату, клуню, хлёў, а будаўнічы лесамастэрыял быў танны, не тое, што сёння, калі калода каштуе 600 златаў. Вядома, пастаяннай работы на чыгунцы, на фабрыцы ці краме нашым людзям не было і школы нашым дзецям былі таксама закрыты. Аднак праца селяніна і плён, які ён збіраў, заўсёды аплачваліся, бо збожжа, жывіна і ўсё з гэтым звязанае, можна было лёгка прадаць за немалыя грошы. Прагрэс было ўжо відаць і толькі выбух вайны 1939 года спыніў гэта. А сёння колькі каштуе метр жыта, пшаніцы, аўса? Аж сорамна гаварыць і з гаспадаркі селянін напэўна не разжывецца.

Так сказаў мне Майсей Кулік. А я здзіўляюся і сам сабе стаўляю пытанне: калі сёння маршалу Юзафу Пілсудскаму польская гісторыя аддае такую вялікую пашану, дык чаму нашы сённяшнія палітыкі не ідуць следам свайго куміра, які па-свойму цаніў нават цёмнага селяніна з Падляшша? Кожны ў нас кандыдат у прэзідэнты абяцае ўсім залатыя горы і райскае жыццё, абы толькі далезці да карыта, а пасля пра ўсё гэта забывае. Яны ж вучаныя людзі і яшчэ замаладыя, каб ужо мець аж такі склероз.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Тэлефонныя слупы без дратоў

Пры асфальтавай пашы з Новага Ляўкова ў Нараўку стаяць слупы, але ўжо без тэлефонных правадоў. Налічыў я такіх слупоў 27 — сем паміж вёскамі Новае Ляўкова і Плянты ды дваццаць ад Плянты да Гарадзіска. Сярод іх ёсць і па два, спалучаных жалезным клямрам. З Нараўкі ў Плянту правады „ішлі” на трох узроўнях і з Плянты ў Ляўкова — на двух, ад 16 да 24 правадоў.

Былі, бо зараз іх няма, яны зніклі найперш там, дзе тэлефонная лінія ішла цераз лес або пустое поле. Сумныя тэлефонныя слупы стаяць. Нікому непатрэбныя? (мох)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

З р к а

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Наталля Назарук

Рыгор Бужынскі

Анна Пост

Анна Гуль

Фота ПАУЛІНЫ ШАФРАН-АСТАШЭВІЧ

Паэтычнае трохгалоссе

19 кастрычніка ў Бельскім доме культуры прайшоў ужо шосты выпуск дэкламатарскага конкурсу „Паэтычнае трохгалоссе”. Прымалі ў ім удзел вучні школ з Бельска, Орлі, Ягуштова, Храбалаў. Наймалодшымі ўдзельнікамі конкурсу былі шасцігадовыя дашкольнікі Наталля Назарук, Магдаліна Маліш і Рыгор Зінкевіч, якія за дэкламацыю вершаў на польскай, беларускай і ўкраінскай мовах атрымалі ад журы конкурсу спецыяльныя вылучэнні.

Удзельнікі „Паэтычнага трохгалосся” выступалі ў дзвюх групах: вучняў пачатковых школ

(гэтых удзельнікаў было найбольш) і гімназістаў. Хаця назва конкурсу сведчыць аб яго трохмоўнасці, то ў Бельскім доме культуры гучэлі чатыры мовы — беларуская, украінская, руская і польская.

Сярод аўтараў падабраных на конкурс вершаў найбольшай папулярнасцю карысталіся Віктар Швед, Станіслаў Шушкевіч, Міра Лукша (з беларускіх), Ляся Лысэнка, Тарас Шаўчэнка (з украінскіх), Екацярына Сярова, Агнія Барто (з рускіх) і Ян Бжэхва, Ванда Хатомская і Дарота Гельнэр (з польскіх).

Змаганні ўдзельнікаў конкур-

су ацэньвала журы ў складзе: Эва Якубашак — спецыяліст па анімацыі з Ваяводскага асяродка анімацыі культуры ў Беластоку, Тамара Русачык — настаўніца беларускай мовы і Альжбета Тамчук — настаўніца ўкраінскай мовы.

Дыпломы за ўдзел у конкурсе атрымалі ўсе яго ўдзельнікі, што выклікала ў іх вялікую радасць, бо на калідоры, ужо пасля заканчэння конкурсу, можна было пачуць такія словы: „Экстра! Будзе што паказаць бацькам у хаце! Варта было! У наступным годзе зноў будзем змагацца!”

У ліку ўзнагароджаных у най-

малодшай групе апынуліся Каліна Міхноўская, Матэвуш Магрук — на III месцы, Уля Скепка — на II, Аляксандра Сарокіна — на I месцы, а Гран-пры „Паэтычнага трохгалосся” атрымаў Рыгор Бужынскі. Сярод гімназістаў пераможцамі аказаліся Эдыта Русіновіч — III месца, Анна Пост — II месца і Аляксандра Лаўранюк — I месца.

Ацэньваючы конкурс можна сказаць, што з году ў год „Паэтычнае трохгалоссе” карыстаецца штотым большым зацікаўленнем моладзі, якая рашаецца самастойна прымаць у ім удзел, дзякуючы чаму літаратурныя беларуская, украінская і руская мовы не гучаць толькі на школьных уроках.

Паўліна ШАФРАН-АСТАШЭВІЧ

Даўным-даўно рос сабе вялікі, магутны лес. У ім былі месцы, дзе ніколі не заглянула людское вока. Такіх месцаў было многа. Старыя людзі расказвалі, што ў лесе жывуць дрэнныя істоты, баяліся туды хадзіць і маладыя. Так і стаяў сабе лес, някрануты рукой чалавека. Але лес не быў такі страшны, як расказвалі людзі. Ён быў стары, запусчаны, густы і змрочны. У ім расло мноства грыбоў, сваё жыццё праводзілі насякомыя, чэрві і іншыя малыя і вялікія лясныя стварэнні.

Сярод насякомых жыла сабе маленькая мушка. На першы погляд яна выглядала як усе маленькія мушкі. На жаль, яна не мела сяброў. Што ні рабіла мушка, каб яе палюбілі і ўзялі гуляць да свайго гуртка. Іншыя

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Мухамор і мушка

мушкі адмаўляліся. А прычына была такая. Мушка пасябрала з мухаморам, расказвала яму пра сваё жыццё, праблемы і маленькія радасці. Мухамор слухаў і спачуваў. Ён сам часта бываў нешчаслівы. Усе мухаморы былі такія прыгожыя, шматкропавыя, так цудоўна ўпрыгожвалі лес. А ён... Увесь чырвоны і толькі адна кропачка блішчэла на сярэдзіне галоўкі. Бедненькі, плакаў нахамі, каб ніхто яго не чуў і не здэкаваўся.

Мухамор і мушка шчыра пасябралі, любілі праводзіць разам час. Мушка распавядала, якое ўражанне дае палёт, а мухамор расказваў, як прыемна, з матчынай ласкай, акаляе ягоны корань зямля.

Так яны жылі і не тужылі. Але аднойчы здарылася бяда. Калі ў лесе паявіліся першыя прамяні ўзыходзячага сонейка, мушка паляцела да свайго сябра. Яна не магла знайсці месца, дзе ён рос. Было гэта дзіўнае; мушка ведала дарогу

на памяць. Аказалася, мухамора растапталі. Мушка не ведала, хто гэта зрабіў, а мухамор не мог сказаць. Сябар паміраў. Нешчаслівая мушка заплакала. Яе дробненькія слёзкі капалі на чырвоную галоўку грыбочка. І там, дзе капнула слеза з'явіліся белыя кропкі — сімвал прыгажосці мухамора.

Мухамор гінуў, але ведаў, што здзяйсняецца яго мара. Ён меў сапраўдную сяброўку і стаў такім прыгожым.

Мушка аплакала свайго сябра. Тужыла па яго расказах і сумавала. З дапамогай малой мушцы прыйшлі іншыя мушкі. Прасілі прабачэння за свае паводзіны. Не хацелі раней сябраваць з ёю, таму што яна сябрала з грыбом. Цяпер пераканаліся, што сябрамі могуць быць усе, а сапраўднае сяброўства бывае не толькі марай.

Анна ПЯТРОЎСКАЯ

У чароўнай Вільні

Настаўніца беларускай мовы Аліна Ваўранюк у днях 14-16 кастрычніка г.г. сарганізавала чарговую замежную паездку сваім выхаванцам з Падставовай школы н-р 4 і Гімназіі н-р 7 у Беластоку, тым разам не ў Беларусь, толькі ў сталіцу Літвы — Вільню. Група вучняў і іх апекуноў-бацькоў (разам 41 асоба) адправіліся раніцай на турыстычным аўтобусе з сімпатычным шафёрам Вальдэмарам Казлоўскім.

У аўтобусе было надта весела, вучні і іх бацькі спявалі беларускія народныя песні, карыстаючыся адмысловым спеўнікамі. З ліку спевакоў вылучаўся галасісты дуэт — Аліна Ваўранюк і яе маці Ларыса Бурыла.

Мяжу пераехалі мы без даўжэйшай затрымкі — адбылася толькі праверка пашпартоў. У Вільні прывітала нас сонечнае надвор'е. Накіраваліся мы паводле плана ў адзіную ў Літве Дзяржаўную школу-дванаццацігодку з беларускай мовай навучання, якая знаходзіцца ў маляўнічым закутку горада, у даволі абшырным белым двухпавярховым будынку, акружаным маладым лясоцкам. Вуліца, пры якой знаходзіцца школа, мае прыгожую назву Сеціна, што па-беларуску абазначае Праменьчык. Было ўжо пасля ўрокаў і мы толькі агледзелі школьныя залы, прыздобленыя вучнёўскімі конкурснымі малюнкамі і рознымі лялькамі, адмыслова выкананымі вучнямі для школьнага ляльнага тэатра. Гэтымі лялькамі дырэктар школы Галіна Сівалава абдзяліла нашых наймалодшых экскурсантаў.

Як нас паведміў у час сустрэчы беларускі дзеяч у Вільні Сяржук Вітушка, беларуская школа ўзнікла на ўздыме беларускага Адраджэння ў Беларусі. Арганізавалі яе беларускія дзеячы ў 1992 годзе. Хадзілі яны ад кватэры да кватэры, дзе пражываюць беларусы, і агітавалі пасылаць сваіх дзяцей у новаарганізаваную беларускую школу. Першапачаткова тры гады існавалі I, II і III беларускія класы ў адной з рускіх школ. У 1995 годзе школа атрымала памяшканне і тады сталі набіраць вучняў з польскіх і рускіх школ. Галоўны арганізатар беларускай школы, гісторык Сяржук Вітушка быў таксама шматгадовым настаўнікам гэтай школы.

Ад дырэктара школы Галіны Сівалавай мы пачулі, што сёння ў школе вучыцца 128 дзяцей. Вучні паходзяць з беларускіх, а таксама з мешаных беларуска-польскіх і руска-беларускіх сем'яў. Вучыцца адзін хлопчык і з чачэнскай сям'і. У школы экалагічны ўхіл. Вучні гадуюць звяркоў і вырошчваюць кактусы. Навучае дзетак каля дваццаці настаўнікаў. Амаль усе прадметы навучаюцца на беларускай мове, за выняткам гісторыі і геаграфіі, якія выкладаюцца па-літоўску. Пасля заканчэння 12 класа вучні атрымліваюць пасведчанне — атэстат сталасці. Той, хто паступае ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, так як вучні ўсіх сярэдніх школ, здае ўступны экзамен перад камісіяй у адмысловых дзяржаўных цэнтрах. Пасля здадзенага экзамену паступае ён у вышэйшую навучальную ўстанову. Многія выпускнікі школы вуча-

Фота БАРБАРЫ ПЯКАРСКАЙ

ца ў вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь. Ад імя нашай групы я ўпісаўся ў памятную кніжку школы.

З Вільняй знаёмлі нас дасканалыя праваднікі, энтузіясты беларускай гісторыі Людвіка Корціс, жонка Сержука Вітушкі з дачушкай Паўлінай, а таксама дасканала азнаёмлены з нашай тут мінуўшчынай Сяржук Харэўскі, мастацтвазнаўца і журналіст, працаўнік „Нашай нівы”, якая раней выходзіла ў Вільні, а цяпер выдаецца ў Мінску.

Пачаткі Вільні адносяцца да XII стагоддзя. У мінулым гэта гістарычны грамадска-культурны цэнтр літоўскіх і беларускіх зямель, супольны асяродак літаратурна-мастацкага жыцця. Горад развінуўся вакол замка пабудаванага літоўскім князем Гедымінам у 1322-1323 гадах на Гары Гедыміна пасля перанясення княжацкай сядзібы з Трокаў у Вільню. У найлепшым стане захавалася Вежа Гедыміна, у значнай ступені рэканструяваная ў XX стагоддзі.

Пабывалі мы ля будынка, у якім у 1522 годзе Францішак Скарына надрукаваў сваю „Малую падарожную кніжыцу”, даючы пачатак беларускаму кнігадрукаванню. У двары дома агледзелі мы помнік Скарыну, аўтарам якога з'яўляецца скульптар В. Круцініс. Пабывалі мы ля сцен Віленскага ўніверсітэта, вакол якога на пачатку XIX стагоддзя канцэнтравалася літаратурнае жыццё Беларусі. Вучыліся ў ім Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля, Вінцук Каратынскі і іншыя. На Лукішскай плошчы прачыталі мы ме-

марыяльны знак, які ўвекавечвае пакаранне смерцю Кастуся Каліноўскага за яго ўдзел у Студзеньскім паўстанні 1863 года. Захаваліся ў Вільні будынкі, у якіх выходзілі першыя беларускія газеты „Наша доля” (1906) і „Наша ніва” (1906-1915) ды дзейнічалі Беларускае выдавецкае таварыства, выдавецтва „Наша хатка” і друкарня Марціна Кухты, якая выпусціла „Вянок” Максіма Багдановіча. Наладжваліся тут беларускія вечарыны, на якіх выступалі першыя беларуская труппа Ігнаці Буйніцкага і Беларускі музычна-драматычны гурток, які ўпершыню паставіў „Паўлінку” Янкі Купалы. Даведаліся мы дзе ў Вільні жылі беларускія пісьменнікі Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля, Ядвігін Ш., К. Буйла, якія збіраліся на кватэры літоўскай пісьменніцы М. Ластанска (жонкі Вацлава Ластоўскага, супрацоўніка „Нашай нівы”, гісторыка, старшыні Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі).

У міжваенны перыяд Вільня ўваходзіла ў склад Польшчы. Вільня сталася цэнтрам заходнебеларускага руху. У ёй знаходзіліся цэнтральныя ўлады Беларускай сялянска-работай грамады і Таварыства беларускай школы, іх легальныя і нелегальныя выданні. Тут жылі Браніслаў Тарашкевіч (яго імя ўвекавечана мемарыяльнай дошкай на доме па вуліцы Л. Гіры), Леапольд Родзевіч, Уладзімір Жылка, Уладзімір Самойла і іншыя. У віленскай Лукішскай турме сядзелі беларускія пісьменнікі Максім Танк, Піліп Пестрак, Валянцін Таўлай, Міхась Ма-

Фота БАРБАРЫ ПЯКАРСКАЙ

шара, Алесь Салагуб. У Вільні працавалі Віленскае выдавецтва Б. Клецкіна, Выдавецтва У. Знамяроўскага, Выдавецтва беларускай школы. Друкаваліся тут перыядычныя выданні „Шлях моладзі”, „Маланка”, „Калоссе”, „Беларускі летапіс” і інш. Працавала тут Віленская беларуская гімназія, выкладчыкамі якой былі Максім Гарэцкі, Браніслаў Тарашкевіч, Ігнат Дварчанін, Рыгор Шырма. У базальянскіх мурах дзейнічаў беларускі музей, заснаваны ў 1921 годзе на аснове багатай калекцыі беларускага этнографа Івана Луцкевіча, які размяшчаўся ў будынку базальянскага кляштара. Музей ліквідавалі савецкія ўлады пасля другой сусветнай вайны.

Вільня — горад касцёлаў. Каталіцкіх касцёлаў налічваецца тут каля 85, некалькі яшчэ знаходзіцца ў пабудове. Літоўцы сцвярджаюць: у нас касцёлаў больш чымсьці ў Рыме. Пабывалі мы ў многіх старажытных касцёлах і цэрквах. Касцёл св. Яна, побач Віленскага ўніверсітэта, пабудаваны ў канцы XIV стагоддзя з волі вялікага князя Ягайлы. Першая ў Вільні праваслаўная царква св. Духа пабудаваная ў 1633 годзе. У царкве знаходзіцца мошчы трох праваслаўных мучанікаў Яна, Яўстафія і Антонія, забітых яшчэ ў паганскі перыяд у 1347 годзе. На пачатку XVII стагоддзя князь Канстанцін Астрожскі пабудаваў новую царкву з удзячнасці за перамогу над Масквой пад Оршай.

Пабывалі мы ў Вострай Браме, у капліцы ў верхняй частцы (XVI ст.), побач цудоўнай выявы Божай Маці. Побач касцёла св. Анны знаходзіцца помнік Адаму Міцкевічу, а пры касцёле св. Кацярыны помнік Станіславу Манюшкі. На заканчэнне сваёй пабыўкі пазнаёмліся мы ў Вільні з касцёлам св. Казіміра і Кафедральным саборам, а таксама з помнікам Гедыміну на Кафедральнай плошчы.

У сённяшняй Вільні вельмі многа нашай гісторыі, беларускіх назваў вуліц. Начавалі мы ў Маладзёжным турыстычным цэнтры, які знаходзіцца па вуліцы Полацкай. Харчаваліся мы ў „Крывіцкай карчме” па вуліцы Крывіцкай. Вандруючы па Вільні, бачылі мы кавярню, якая называецца „Long life Belarus”.

Пазнаёміўшыся з Вільняй, адправіліся мы ў турыстычны гарадок Трокі. Гісторыя гарадка пачынаецца з таго, што літоўскі князь Гедымін перанёс сталіцу свайго княства з Кернава ў Трокі. Тут у 1316-1341 гадах пабудаваў ён замак на паўвостраве паміж возерамі Гальва і Лука. Была гэта адна з наймацнейшых крэпасцей у даўняй Літве. Замак на востраве з'яўляецца адзіным вадзяным замкам у Літве. Пабудова замка працягвалася ад канца XIV да паловы XV стагоддзя. Замак зачароўвае сваёй велічынёй і рамантычнасцю.

У Троках жывуць караімы. Прывез іх сюды як ваенных палонных разам з татарамі вялікі князь літоўскі Вітаўт у 1397-1398 гадах. У Троках знаходзіцца драўляная караімска святыня.

Пранізлівая халадэча на вадзе ў Троках не дазволіла яшчэ па-летняму апранутым экскурсантам, асабліва моладзі, поўнасьцю захапляцца чароўным выглядам замка і мястэчка. Кожны з нас марыў, каб як найхутчэй усесціся ў цёплым аўтобусе і вярнуцца ў Беласток.

Віктар Швед

Не такі чорт страшны

Старая літоўская легенда згадвае пра жанчыну Блінду, якая жыла паблізу ракі і штогод нараджала шматлікае патомства. Наша Маці-Зямля, найпладнейшая з усіх маці, затрывожылася за сваё пяршыства ў гэтым спаборніцтве і рашыла перахітрыць саперніцу. Калі тая ішла размоклым лугам на раку і ўстрагла ў балоце, наша Зямелька так сціснула ейныя ногі, што тая ніякім чынам не магла вырвацца з гэтай пасткі. Урасла ў сырое месца і стала вярбою, якую літоўцы і называюць бліндай.

На нашы землі вярба ўвайшла ўслед за адыходам ледавіка, з прыходам новага жыцця; суправаджаў яе... васілёк. Здаўна лічыцца яна ў Еўропе сімвалам пладавітасці. Яшчэ да земляробчага перыяду пастухі зганялі жывёлу пад вербы, каб набрала яна радзільных моцаў. І ў нашым фальклоры дзяўчына чакае свайго наканаванага, дзе „стаяць вербы ў канцы грэблі” ці „ў полі вярба”. Яшчэ ў першай палове XIX стагоддзя Тэадор Нарбут зафіксаваў на Панямонні язычаскае пакланенне вярбе. Першабытныя людзі меркавалі, што ў вярбе пасяліўся добры дух, таму яна лічылася апякунчым татэмам сем’яў і плямён. У грэкаў вярба называлася *эліке* і магчыма, што яна пакінула свой этымалагічны след у тапоніме *Элада*...

З прыходам хрысціянства вярба лёгка прынялася на новым грунце, прадвяшчаючы ў Вербную нядзелю адраджэнне жыцця, пладавітасць. Яна ў нас пераняла ролю міжземнаморскіх аліўкавых і лаўровых лісткаў і вітак, якія рымляне называлі *verbena*; словам *virbas* літоўцы называюць розгі. Вярба знайшла прымяненне не толькі ў сакральнай сферы, але і народнай медыцыне. Знахары дзеля адтэрмінавання смерці рэкамендавалі старым людзям схадзіць у чацвер вечарам пад старую вярбу, плюнуць на яе тройчы, заклінаючы: „Ты скоро памрэш бо мусіш, а я буду жыць бо магу”. Хворым падавалі навар з вярбовай кары, плюючы тройчы за сябе і выказваючы замоўвы. Памагалі! Прадукты з кары вяр-

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБЦКАГА

Каб пабачыць чартоўскія выдумкі неабавязкова наведаць Музей Гугенгейма

бы белай лекары лічаць гаючымі ад рэўматызму, прастуды, коклюшу, малярыі, перхаці, лысення, захворванняў кішак, печані, жоўцевага пузыра, скуры, сардэчна-сасудзістай і нервава-псіхічнай сістэм... Адным словам — панацэяй. Заклінанню „вярба б’е, не заб’е...” прыдавалася містычна-гаючую моц.

Панацэя гэта незбывальная мроя, так як і рай. І побач добрых духаў у вярбу, так як і ў рай, залез нячысцік. І няма кіба іншага дрэва так у народных уяўленнях любімага чэрцямі, як вярба. Зыгмунт Глогер пісаў: *W dawnych pojeciach narodu przechowywanych dotąd przez lud wiejski, istniał zły duch czyli czart borowy, leśny, borowiec, borowik, (...) zwany także borowym, rokitą, rokitkim, wierzbickim, tożnińskim, jako duch mieszkający w boru, rokitach, łozach i suchych wierzbach. Чорт, паводле Казімежа Вуйціцкага, mieszka w puszczech i po borach, pływa w rzekach, kryje się w jeziorach i bagnach, siedzi w rozwaliskach zamkowych, a najwięcej lubi w dziupli starej wierzy obierać gniazdo, stąd przysłowie u ludu: Zakochał się jak diabeł w starej wierzy. Nie pogardza i piecem, a w starym, gdy zmarznie, lubi rozpalać ogień. Lud nasz to dostrzegł, a w przysłowiu zachowując, że w starym piecu diabeł pali, zastosowa-*

wat zręcznie do tych, co brzemie dźwigając wieku, o nierządnych pamiętają chuciach. Такім чынам зноў набліжаемся ў бок пладавітасці...

Але ці чорт у вярбе бяспечны? Дзе там! На Віцебшчыне ў Вербніцу вярбу свенцяць і выганяюць з яе нячысцікам. Бягуць яны з гэтага дня ў траву. Настане Іванаў дзень, і іх з травы святой вадой выганяюць. Тады яны кідаюцца ў вадку і жывуць там да Хрышчэння. У гэты дзень іх пераганяюць зноў у лазу, калі апускаюць крыж на Іардане. Ім нельга залятаць туды, дзе раслі лён, каноплі, пшаніца, таму што з іх вырабляюцца алей і прасфоры, якія пастаянна ўжываюцца ў царкве. Так і ганяюць чарцей як сабак цэлы год.

З гэтай пагодлівай народнай дэманалогіяй, якая нячысціка звязвала з насяленнем нерухомых аб’ектаў, сталі змагацца тэалагі, дынамізуючы месцапрабыванне злога. Паводле вучоных мужоў, чорт увасабляўся ў жывыя істоты: у чорнага ката, сабаку, змея ці праніклага ў рай вужа. Аднак на пік чартоўскіх памагатых, услед за Евай, тэалагі паставілі жанчыну. Адзін сярэдневяковы манах пі-

саў: *Сярод незлічонах капканаў, якія каварны чорт нарыхтаваў на ўсіх роўнядзях і няроўнасцях свету, найгоршая тая, ад якой амаль ніхто не ўхіліцца. Гэта жанчына, згубная прышчэпка няшчасця, расада ўсіх заган, якая спарадзіла на свет найбольш сапсаванасці. Жанчына, салодкае зло, прамень свечкі і запар атрута, якая памазаным мёдам мячом прабівае сэрцы найбольшых нават мудрацоў. У сярэдневякоўі жанчына лічылася кампаньёнкай чорта і брамай у пекла, якую трэба было абмінаць шырокім кругам, асабліва ў пост. Рэтраспектыва ў французскае XI і X стагоддзі паказвае, што ў перадакалядны і перадвелькодны пасты зачыналася мінімальна колькасць дзяцей. Такі быў вынік змагання з кампаньёнам пладавітасці.*

У нашу частку Еўропы настаўленні тагачасных вучоных мужоў даходзілі без тае моцы, якую яны ўзнімалі ў сваіх эпіцэтрах, і тутэйшы народ адносіўся да іх так паблажліва, што — як заўважаў Анджэй Стасюк — нават не прыдумаў ніводнай сур’ёзнай ерасі. Паколькі нячысцікі могуць быць амаль усюды, нашы супляменнікі, нават з найвышэйшых саслоўяў, адносіліся да іх з павагай. Калі ў 1402 годзе кароль Ягайла быў на імшы ў Познані, пабачыў абраз, які паднімалі ўверх. Спытаў ён світу:

— Чый гэта абраз?

— Хрыста.

— Пастаўце Яму свечку, — загадаў.

Неўзабаве апусцілі ўніз іншы абраз, пра які наш зямляк таксама запытаў:

— А гэта чый абраз?

— Гэта чорт скінуты з неба.

— Яму таксама пастаўце свечку. Богу трэба служыць ды і чорта нельга гнявіць, — падкрэсліў наш саноўнік.

У Беларусі чорта ўяўлялі фантастычнай істотай, укрытай поўсцю, з рожкамі, казлінай бародкай, хвостом і капытамі. Вельмі рухавы, мог перакінуцца ў куль саломы, ката або чалавека; у апошнім выпадку набываў аблічча пана — зусім наадварот, чым у тэалагічным космасе. У нашым фальклоры мужык да яго адносіцца даволі фамільярна, ашуквае, прымушае працаваць на сябе. Можна нават лічыць, што нават з любоўю: як *wierzbicki* да старой вярбы.

Аляксандр Вярбіцкі

Не ўводзіць у зман

Гэтая адгалоска датычыць кніжкі п.э. „З гісторыяй на «Вы»”, якую я атрымаў як узнагароду за адказ на крыжаванку. Дзякую рэдакцыі „Нівы” за такую вартасную кніжку, а рэдактар Міраславе Лукшы за пастаўку дадому мне хвораму. Прачытай я яе даўно, бо чытаць можна і ляжаўшы, але аддаў у людзі, бо самому давялося даўжэй пахварэць ды перанесці аперацыю.

Гэтая кніжка вельмі павучальная наогул, але я „прычапляюся” ўсяго толькі да выказвання пакойнага Барыса Сачанкі і Пётры Васілеўскага. На жаль, Барыс Сачанка ўжо нічога не прачытае, а шкада, бо, на мой погляд, у тым выпадку Барыс павёў сябе вельмі тэндэнцыйна, бо не думаю, што ён не знае гісторыі Мураўёва, які ў абароне дзяржавы вешаў пайстанцаў — называе вешальнікам, а Кастуся Каліноўскага, які выступаў супраць царызму зусім не ў карысць беларускага народа і беларускай дзяржаўнасці, і адрубваў галовы праваслаўным святарам — называе нацыянальным героем.

Барыс Сачанка паверыў „Вольшай Советской Энциклопедии”, якая таксама напісала,

што Кастусь Каліноўскі быў нацыянальным змагаром з царызмам, бо яна, нягледзячы на нішто, славіла ўсіх, хто толькі быў супраць цара. Яна, гэтая Энциклопедія, не прыкмеціла толькі таго, хто даражыў Матухнай-Расіай нягледзячы на палітычна-грамадскі строй, а хто з ёю ваяваў на чужым баку нягледзячы, ці яна сякая, ці такая. Гэта паказала сучасная гісторыя. І хто мае вочы, той бачыць, і хто мае розум, той ведае.

Аб тэндэнцыйным выказванні Сачанкі адносна Мураўёва-Вешальніка і Каліноўскага-Кінжалшчыка сведчыць і гэта, што аўтар смуткуе і шкадуе таго, што царскія ўлады знішчалі каталіцкія касцёлы ў XIX стагоддзі, а словам не ўспамінае, як у XX-м польскія ўлады знішчылі 130 праваслаўных храмаў і як абыходзіліся з праваслаўнымі вернікамі — грамадзянамі Рэчы Паспалітай. З Барысам Сачанкам ужо не паспориш, бо ён маладым памёр, але ягоныя выказванні варта прачытаць усім нам і задумацца над нашым сервілізмам у перайначванні гісторыі польска-беларускіх суадносін. Польскае грамадства аб гэтым не ведае, бо не можа, а беларускае — не хоча. Каб не быць галаслоўным і непатрэбна нікога не ўводзіць у зман,

прывяду адзін-адзін прыклад: У 1917 годзе ў маёй вёсцы нямецкія акупанты адкрылі беларускую школу, каб беларускія дзеці вывучалі родную мову, а ў 1919 годзе прыйшлі „вызваліцелі”, параскідалі няпольскія школы, а ў выбраных большых вёсках арганізавалі 4-класавыя школы, каб насельніцтва навучыць лічыць да ста і раслісацца. У нас такую школу арганізавалі ў Дубічах-Царкоўных, да якой з шасці ці сямі вёсак хадзіла дзетвара 7 гадоў, каб закончыць 4 класы.

Гэтую частку сваёй думкі хачу закончыць такой вось рэфлексіяй: цяпер усе наракаюць на паводзіны бальшавікоў у грамадска-палітычным жыцці і адначасова ўсе такімі ж бальшавіцкімі метадамі карыстаюцца.

Цяпер пару слоў адносна выказвання Пётры Васілеўскага пра нашы помнікі, „свае асаблівае варварства” і „людзей асабога складу”. Я поўнасьцю згодны з ягоным поглядам, бо паважаны Пётры Васілеўскі без ніякае нянавіці — аб’ектыўна глянуў так на бальшавіцкую дзейнасць адносна храма Хрыста-Завіцеля, як і на польскую дзейнасць адносна цудоўнага будынка сабора Аляксандра Неўскага ў Варшаве. Адны і другія нішчылі праваслаўе, аб чым мала хто ведае, бо мала пішацца. Ад-

носна рознага тыпу помнікаў, калісьці адзін з нашых „вучоных”, каб апраўдаць палякаў за знішчэнні помнікаў удзячнасці Савецкай Арміі, напісаў у „Ніве”, што палякі навучыліся нішчыць помнікі ад саветаў і „Ніва” гэта надрукавала, а людзі прачыталі і мо паверылі, або калі старыя не паверылі, бо не адно бачылі, то моладзь так, бо толькі гэта яна можа прачытаць. Больш ніхто нідзе не піша. Нават не ўспомніў аб гэтым Барыс Сачанка.

А Пётры Васілеўскі з болей сэрца чулівага чалавека гаворыць аб тым, як у Польшчы шавіністы аднесліся да помніка савецкім салдатам — вызваліцелям польскага народа ад гібелі з рук гітлераўцаў. Ён нават з’яўляецца маім аднадумцам, бо ў 1991 годзе, як я ў 1990, запытаў, што сталася б з Польшчай, калі б Савецкі Саюз выпудзіўшы немцаў са сваёй тэрыторыі, затрымаўся на былой савецка-польскай граніцы і сказаў: „Ну, палякі, цяпер разбірайцеся з немцамі самі”. Я нават не хачу думаць, што было б, але напэўна сёння не было б каму шчыпаць і куцаць тых, чые дзеці ў ліку 628 тысяч палажылі свае галовы за вызваленне, лепш скажаць, за ўратаванне Польшчы.

Васіль ПЕТРУЧУК

„Архэ” не штодзённае выданне, мэта якога знаёміць з апошнімі навінамі амаль усіх пісьменных...

<http://arche.home.by>

Некалькі гадоў таму ў літаратурнай Беларусі была актуальная тэма ліквідацыі незалежнасці „тоўстых” часопісаў. Нагадаю, такія добравядомыя выданні як „Полымя”, „Нёман” і іншыя сталі часткай праўрадавага холдынгу. Літаратары абураліся, што было натуральна, і на хвалі гэтых падзей узнік часопіс „Дзеяслоў”. Але беларуская незалежная, гэта значыць няўрадавая літаратура, не замыкаецца на гэтам выданні, бо задоўга да яго з’яўлення, прычым ужо ў сучаснай лукашэнкаўскай Беларусі, выходзіў і дагэтуль выходзіць часопіс „Архэ”, які без перабольшвання ёсць адной з найцікавейшых з’яў у гісторыі літаратуры беларускай краіны.

„Архэ” не штодзённае выданне, мэта якога знаёміць з апошнімі навінамі амаль усіх пісьменных. Хаця, канешне, кожны часопіс ці газета выходзяць у свет, каб быць прачытанымі. Пэўна, гэтая акалічнасць падштурхнула „архэістаў” да стварэння ўласнага сайта, які месціцца ў Інтэрнэце па адрасе <http://arche.home.by>. Падаецца, што галоўная яго задача — пазнаёміць карыстальнікаў са сваймі з тым, што было апублікавана на ламах часопіса ад самага пачатку яго друкавання.

Калі мы „выйдзем” на даны сайт, то перад нашымі вачыма з’явіцца цікавае, але ў той жа час сціплае выйленне, якое мусіць прэзентаваць „Архэ” віртуальна. Уверсе — назва. Пад ёй усяго тры рубрыкі — „Пачаток”, „Гэты праект” і „Цалкам”.

Галоўная старонка, яна ж ёсць і „Пачаток”, адразу прэзентуе апошні нумар часопіса, прапануе замовіць ці падпісацца на данае выданне. Ніжэй ідзе ўжо своеасаблівае рэклама наступнага нумара — пералічваюцца артыкулы і іх аўтары, а таксама заклік „Чытайце ARCHÉ — першы часопіс XXI стагодзь-

дзя”. Чаму ён першы ў надышоўшым стагоддзі, не тлумачыцца. Увогуле даная старонка вельмі карысная тым, што праз яе можна выйсці да электроннай версіі кожнага надрукаванага ў мінулым нумары часопіса. Выяўленні і адначасова гіперспасылкі іх месцяцца ў ніжняй частцы цэлай карцінкі.

Аб часопісе, а дакладней ідэі, якая рухала ініцыятарамі яго з’яўлення, можна даведацца клікнуўшы на выйсьце да рубрыкі „Гэты праект”. „Слова *ἀρχή* азначае «першапачатак», «першапрычына», «тое, што ляжыць у аснове», — піша адзін са стваральнікаў часопіса і яго галоўнай рэдактар Валерка Булгакаў. — Калі яго спекуляцыйна задзіночыць з такімі паняццямі, як *ἀνάμνησις* (прыгаданне) і *ἀλήθεια* (праўда), выйдзе наступны абраз: *ἀρχή* — гэта прыгаданне-праўды-ў-ейнай-спачатнасці. Як прыгаданне-праўды-ў-ейнай-спачатнасці *ἀρχή* сімвалізуе інтэнцыю здабыць выточны пункт, выходзішча, якім будзе пазначана новае падарожжа”.

Заснавальнік „Архэ” Андрэй Дынько такім чынам абгрунтоўвае мэтазгоднасць часопіса: „Калі Незалежнасць сапраўды можа быць здабытая й засвоена тут і цяпер, дык гэтае «тут» павязана з Менскам. Як калі савецкая прыказка: дай фашысту нажом пад рабро — зробіш людзям дабро. Мы будзем народным часопісам — для ўсіх тых, хто хоча жыць па-свойму і гаворыць па-свойму; бо культура — гэта любоў да свайго ладу жыцця. Каб зажаць па-свойму, трэба па-свойму думаць”.

Апошняя рубрыка „Цалкам” дае магчымасць выйсці да кожнага артыкула кожнага нумара, не блукаючы па сайце. Таксама тут падаецца інфармацыя, якім чынам і ў каго можна замовіць часопіс, а таксама прыняць удзел у дыстрыбуцыі.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

У Беларусі вольная барацьба развіваецца з 1948 г. Найбольшага поспеху дасягнуў Аляксандр Мядзведзь, які тройчы становіўся алімпійскім чэмпіёнам...

Беларусь, беларусы...

Заганная практыка

Вольная барацьба ёсць больш вядомым відам чым яе „сястра” — грэка-рымская. У вольным адзінаборстве арсенал тэхнічных і сілавых прыёмаў куды шырэйшы — можна выкарыстоўваць захопы ніжэй паса, падсечкі, падбівы, перавароты. Займаюцца гэтай барацьбой цяпер і дзяўчаты. Як від вольная барацьба зарадзілася ў Вялікабрытаніі ў канцы XIX стагоддзя, а з 1904 г. была занесена ў праграму алімпійскіх гульняў.

У Беларусі вольная барацьба развіваецца з 1948 г. Найбольшага поспеху дасягнуў Аляксандр Мядзведзь, які тройчы (у 1964, 1968, 1972 гг.) становіўся алімпійскім чэмпіёнам у супервагавай катэгорыі. Заўсёды аблашчаны ўладай, зараз афіцыйнай прапагандай ён пераўтвораны ў культовую фігуру. Штогод праводзіцца буйны міжнародны турнір на прызы Мядзведзя. З іншых прадстаўнікоў Беларусі на алімпіядзе 1992 г. у Барселоне вызначыліся Сяргей Смоль (срэбра) і Вугар Аруджаў (бронза). Абодва былі чэмпіёнамі свету ў 1991 г. У 1996 г. бронзавы алімпійскі медаль заваяваў Аляксей Мядзведзеў. У гэты час беларускія вольнікі рэгулярна бралі прызы на рознага рангу турнірах. Пасля сталых поспехаў надышоў, аднак, спад.

Сёлетнія чэмпіянаты Еўропы і свету сталі для беларускіх жанчын крокам наперад, а для мужчын — таптаннем на месцы. Беларускія атлеткі (галоўны трэнер Анаголь Ярмак) упершыню занялі высокае другое агульнакамандавае месца на чэмпіянаце Старога свету, што адбыўся ў балгарскай Варне. Ажно тры дзяўчыны ўзшылі на трэцюю прыступку п’едэстала — Юлія Раткевіч, Мар-

гарыта Ягорава і Васіліса Марзалюк. А найвышэй узнялася Вольга Хілько, якая ўзяла срэбра ў катэгорыі да 63 кг. На чэмпіянаце свету, які пару тыдняў таму прайшоў у Венгрыі, Вольга пацвердзіла свой клас, заваяваўшы бронзу. Аднак, гэты медаль стаў адзіным для беларускай дружыны. Непрыемная траўма каленяў не дазволіла лепей выступіць Алёне Карэйшы. Можна сцвярджаць, што „праваліліся” нашы вольнікі-мужчыны (моцнай паловай каманды кіруе трэнер Валянцін Мурзінкоў). Калі на чэмпіянаце Еўропы ў іх актыве была бронза Альберта Батырава (вага да 66 кг.) і два пятыя месцы, то ў Будапешце лепшым стала толькі пятае месца Сяргея Пернікава ў катэгорыі да 96 кг. (на гэтай пазіцыі ён быў і на балгарскім першынстве). І гэты нягледзячы на змены ў правілах, якія ўведзены з гэтага года — цяпер разыгрываюцца два трэція месцы. Цяпер, прайграўшы фіналісту на ранняй стадыі, праз суцяшальныя спаборны можна дасягнуць бронзы. Змянілася і структура барцоўскіх паядынкаў. Але вольная мужчынская барацьба ў Беларусі развіваецца не тым шляхам. Заганнай практыкай стаў прывоз альбо „гатоўных” майстроў, пераважна з Каўказа, з мэтай атрымання хуткага выніку ў выглядзе прызавых месцаў, альбо запрашэнне здольных юнакоў ці атлетаў „на зыходзе” з былых эсэсэраўскіх краін. Мясцовыя ж выхаванцы, падаўшы надзеі на юніёрскіх турнірах, хутка „раствараюцца” і знікаюць на спартовым небасхіле. Але паколькі беларускую федэрацыю барацьбы ўзначальвае „недатыкальны” Аляксандр Мядзведзь, зменаў такога курсу не чакаецца.

Уладзімір Хільмановіч

Музей хлеба

Ад некалькіх месяцаў я падарожнічаю па Беларусі. У час вандроўак наведваў сваякоў, з якімі пасля вайны раздзяліла мяжа ды месца захавання суродзічаў у Вярховічах. Наладзіў я новыя знаёмствы. Карыстаюся турыстычным даведнікам, які я атрымаў у Старостве ў Гайнаўцы. Кіраўнік канторы Еўрапейскай „Белавежская пушча” рэкамендавала мне: Наведайце абавязкова Музей хлеба ў Раснай. Пазнаёмцеся з Уладзімірам Бядуляй. Цудоўны чалавек...

Першае падарожжа адбылося 15 ліпеня. Паехаў я на аўтамабілі з Яўгенам Шакалам, сябруком з Чаромхі. Спыніліся мы каля цэнтральнага будынка „Наш хлеб”. Пытаюся пра старшыню калгаса. „Уладзімір Лявонцэвіч хвілёва адсутнічае. Пэўна на калгасную гаспадарку паехаў, — паяснілі ў дыспетчарскай. — Але нейзбавае з’явіцца”.

Чакаў я амаль гадзіну. Калі ў калідоры ўгледзеў прыкуленага старэчу з пасівельмі валасамі, дык у думцы не мільгнула, што гэта мой будучы суразмоўца. Незнаёмец, убачыўшы мяне, кідае абьякава:

— Вы да каго?

— Да прадседацеля, — адказваю. Мужчына падаўся ў кабінет старшыні. Я за ім.

— Я па рэкамендацыі Валянціны Горбач з Гайнаўкі. Прасіла перадаць два журналы. Абяцала...

Паколькі начальнік пачаткова недаверліва спаглядаў у мой бок, дык пасля апошніх сказаў ягоны твар пасвятлеў.

— Я карэспандэнт „Нівы”, — паясняю. — Жыву ў сумежнай Чаромсе...

— Дык як там пан Міхал жыве? — з лёгкай усмешкай спытаў суразмоўца. Я здагадаўся, што Уладзімір Бядуля пытаецца пра вайта Міхала Врублеўскага.

— Учора размаўляў з ім, — гавару. — Справу чыгункі абмяркоўвалі...

— Слаўны чалавек, — канстатуе гаспадар кабінета. — Дык што ад мяне хочаце?

— Я хацеў бы напісаць аб вашай гаспадарцы, пра Музей хлеба...

— Зараз у нас гарачы час, — тлумачыць старшыню Бядуля. — Уборка ўраджаю. Але дамовімся так: праз тыдзень сазвонімся і дамовімся на сустрэчу. Адвяду часікаў чатыры ды і паталкуем, каб ніхто нам не мяшаў.

У канцы сустрэчы рашылі мы, што сустрэнемся ў панядзелак 25 ліпеня.

Калі я з’явіўся ў назначаны час, дык Уладзімір Бядуля з прэтэнзіяй накінуўся:

— Я ж вам гаварыў, каб пазванілі. Мяне тэрмінова ў Брэст выклікаюць. Сустрэчу нашую адтэрмінуем...

І з лагоднай усмешкай дадаў:

— Сёння Музей хлеба наведайце. Пасля сазвонімся...

У час нашай размовы ў кабінет штораз заходзілі рабочыя, чыноўнікі. Тэлефоны абрываўліся. Старшыня з руплівасцю рашаў справы „на хаду”. Па тэлефоне загадаў тэрмінова выклікаць Івана Гурду, а калі гэты з’явіўся, дык заявіў:

— Пазнаёмце польскага журналіста з мюзеем. — Я ў Брэст выязджаю.

— А дзе ж гэты журналіст? — пытае прыйшоўшы.

— Ён перад вамі...

Падыймаюцца на паверх цэнтральнага будынка, у якім адначасова змяшчаюцца: дыспетчарская, праўленне калгаса і Музей хлеба. Гэтамую апошняму адведзена пяць залаў. Заходзім у першую залу, дзе прадстаўлены збожжавыя культуры: жыта, ячмень і пшаніца.

— Пшаніцу ў пачатковым відзе прывезлі з Арменіі, — паясняе экскурсавод Іван Гурда. — Зараз такую толькі на схілах Каўказа вырошчваюць. Далей бачым прадметы, якімі сяляне карысталіся на вёсках у XX стагоддзі: сярпы, косы, бораны, ступы, жорны ды велізарныя саламяныя кашы для захавання зерня. У наступнай зале прадстаўлены розныя віды печыва, якія выпякалі даўней, і якімі зараз карыстаюцца людзі. У кожным відзе свая гісторыя. „Барадзінскі”, напрыклад, — паясняе Іван

Гурда, — даўней выпякалі ў расійскай вёсцы Барадзіно. У час Напалеонаўскай бітвы ў 1812 годзе загінулі два браты Тачковы. Жонка старэйшага, генерала, пасля смерці мужа паступіла ў кляштар ды навучыла манашак выпякаць адмысловы хлеб, рэцэпт якога адно ў іхным маёнтку ведалі. Па сённяшні дзень, хоць мінула шмат часу, „барадзінскі хлеб” гасцю на нашых сталах. У Музеі можна паглядзець хлеб з рацыёну касманаўтаў, як і блакаднага Ленінграда, перадавых хлебарабаў, картачкі на хлеб, першыя дэкреты савецкай улады, прызы ды ўзнагароды прысвоеныя калгасу „Савецкая Беларусь”. Гэтым апошнім прысвечана пятая зала. Пачэснае месца займае цудоўны дыван вытканы ў Брэсце з партрэта Уладзіміра Бядулі, двухкратнага Героя сацыялістычнай працы, які амаль 50 гадоў старшынстваваў калгасу.

Музей у Раснай адзіны такога тыпу на Беларусі. Арганізаваны ён на ідэі аўтара кніжкі „Наш хлеб” Віктара Кармазіна ў 1986 годзе. Першапачаткова стварыць Музей хлеба думалі ў Кіеве. Але там не знайшлі памяшкання. Калі ў час сустрэчы Уладзімір Бядуля абяцаў вылучыць адпаведнае памяшканне, дык Кармазін пагадзіўся арганізаваць яго ў Раснай. Паставіў туды першыя экспанаты. Апошнія паставілі з Камянецчыны.

Уладзімір Сідарук

У дзень 1 лістапада жыхары гарадоў, а ад нейкага часу і вёсак, наведваюць магільныя блізкія, запальваюць на іх лампадкі і часта прыводзяць святара каб згаварыць кароткую малітву і пасвяціць месца вечнага спацынку. Гэта дзень роздумаў пра наша жыццё, гэта ўспамін і надзея. Бывае, што над магілай скажам некалькі слоў у адрас нашых пакойных блізкіх. А ці памерлыя па сутнасці чуюць і бачаць нас? Што з імі дзеяцца пасля смерці? Пра гэта маем згадкі ў Святым Пісанні.

Многія рэлігіі лічаць, што зямля з'яўляецца базарам, а неба — нашым домам. Гэта абазначае, што на зямлю прыходзім на кароткі час, каб зараз вярнуцца назад: пасля смерці чалавек вандруе ў неба, якое і ёсць яго сапраўдным домам.

Святое Пісанне сапраўды паведамляе, што некаторыя людзі ўздыдуць у неба. Сваім верным апосталам Ісус сказаў: „У доме Айца Майго месца многа. (...) Я іду нарыхтаваць месца вам. І калі пайду і нарыхтую вам месца, прыйду зноў і вазьму вас да Сябе, каб і вы былі там дзе Я” (Іаан, 14:2-3).

Словы Ісуса не абазначаюць, што ўсе добрыя людзі ўздыдуць у неба. Увядзенне некаторых людзей у неба звязана з уладай на зямлі. Бог ведаў, што ніякія чалавечыя ўлады не ў змозе правільна ўладарыць. Таму рашыў Ён стварыць Царства Нябеснае, якое сваёй уладай ахопіць зямлю і заменіць яе ў рай. Панаваць там будзе Ісус, а памагаць Яму будуць выбраныя з роду чалавечага. У Святым Пісанні прадказваецца, што выбраныя ў неба будуць „царамі і святарамі Богу нашаму, будуць царыцям на зямлі” (Адкр., 5:10).

Хто пойдзе ў неба?

Беручы пад увагу агромную адказнасць, якая будзе ўскладзена на тых нябесных уладароў, ставяцца ім высокія патрабаванні. Яны мусяць дакладна пазнаць сапраўднага Бога і падпарадкоўвацца Яму. Павінны таксама верыць у ахвяру збавення, прынесеную Ісусам Хрыстом (Іаан, 3:16). Але не толькі. Яны павінны быць выбраны Сынам Божым. Яны таксама павінны быць ахрышчаны, народжанымі нанова ад Святога Духа Божлага (Іаан, 3:3-6). Да канца жыцця яны мусяць аставацца бездакорнымі перад Богам (2 Цім., 2:15).

Мільёны памерлых на зямлі не задаволілі гэтых патрабаванняў. Многія не мелі магчымасці даведацца пра сапраўднага Бога. Іншыя не чыталі Бібліі і нямнога ведалі пра Ісуса Хрыста або і зусім пра Яго не чулі. Нават сярод сапраўдных хрысціян пражываючых на зямлі толькі жменька выбрана Богам для жыцця ў небе. Значыць, у неба трапіць нямнога людзей, якіх Хрыстос назваў малым статкам (Лука, 12:32). Пазней апосталу Іаану Багаслову было адкрыта, што тых, каму „імя Айца Ягонага напісана на лобе” для панавання ў небе з Хрыстом будзе ледзь 144 тысячы (Адкр., 14:1-3). У параўнанні з мільярдамі жыхароў зямлі гэты статак сапраўды нямногалікі.

Дзе памерлыя?

Фота МІХАЛА МІНЦЭВІЧА

У Орлі штогод у першую паслявелькодную нядзелю з прыхадской Міхайлаўскай царквы выходзіць урачыстае шэсце ў капліцу св. Сімяона Стоўпніка, дзе правіцца паніхіда па загінуўшых навокал Орлі ў жніўні 1915 года расійскіх і нямецкіх салдатах, пахаваных у брацкай магіле ў паўднёвай частцы прыкаплічнага цвінтара

Тыя, што не пойдучь у неба

А што будзе з тымі, што не трапяць у неба? Ці будуць мучыцца ў месцы вечных пакут, як навучаюць некаторыя рэлігіі? Нічога падобнага! Бог жа з'яўляецца Богам любові. Любячы бацькі не кідаюць сваіх дзяцей у агонь, таму і Бог так не ўчыніць (1 Іаан, 4:18). Агромная большасць памерлых дачакае ўваскрэсення на райскай зямлі. У Святым Пісанні сказана, што Бог стварыў зямлю „для пражывання” (Ісая, 45:18). Псалміст напісаў „Неба — неба Госпаду, а зямлю Ён даў сынам чалавечым” (Пс., 113:24). Ісус гаварыў: „Наступае час, калі ўсе, што ў магілах, пачуюць голас Сына Божлага, і сыдуць тварыўшыя добро ў уваскрашэнне жыцця, а тварыўшыя зло ў уваскрашэнне асуджэння” (Іаан, 5:28-29). Пацвердзіў гэта апостал Павел: „Спадзяюся на Бога, што будзе ўваскрашэнне мёртвых, праведных і няправедных” (Дзеі, 24:15). Сузіраючы пакуты павешанага побач разбойніка, Ісус на крыжы абяцаў яму рай (Лука, 23:43).

А што цяпер дзеяцца з памерлымі, якія калісь уваскрэснуць для жыцця на зямлі? Адказу на гэтае пытанне мы можам дадумацца з выказвання Ісуса. Калі памёр Лазар, Ісус сказаў вучням: „Лазар, друг наш, заснуў і Я іду збудзіць яго” (Іаан, 11:11). Значыць Ісус прымеркаваў смерць да сну — да глыбокага сну без сонных уяўленняў.

Спяць у смерці

Таксама і іншыя фрагменты Святога Пісання пацвярджаюць, што стан памерлых нагадвае сон. Не нагадваюць яны, быццам чалавек мае несмяротную душу, якая са смерцю праходзіць у духовую сферу. Наадварот, у Бібліі напісана: „Памерлыя нічога не ведаюць (...), таму насалоджвайся жыццём (...), бо ў магіле, куды адыдзеш, не будзе ні работы, ні думак, ні ведаў, ні мудрасці” (Экл., 9:5-10). Да гэтага псалміст дадаў: „Выходзіць дух [сына чалавечага] і ён вяртаецца ў зямлю сваю; у той дзень чэзнуць усе думкі яго” (Пс., 145:4).

З прыведзеных вытрымак адназначна вынікае, што пасля засынання ў смерці памерлыя не могуць нас ні бачыць, ні чуць. Не могуць таксама спасылаць бласлаўленняў ні прычыняць няшчасцяў. Няма іх ні ў небе, ні ў краіне продкаў. Яны мёртвыя, спынілі існаванне.

Людзі, якія цяпер спяць у смерці і аб якіх Бог помніць, будуць у вызначаны час уваскрэсаны Ім для жыцця на райскай зямлі. Не будзе на ёй забруджанняў, клопатаў і цяжкасцей, так ускладняючых наша сённяшняе жыццё. Які ж радасны настане тады час! У людзей з'явіцца перспектыва бязмежнага жыцця, бо „праведныя наследуюць зямлю і будуць жыць на ёй вечна” (Пс., 36:29).

Міхал Мінцэвіч

Аб пачутай размове...

Журналіст „Нівы” Аляксандр Вярбіцкі на Спаса завандраваў на Грабарку, але ні святасць гэтага месца, ні малітвы прыбыўшых сюды ў гэты дзень шматлікіх вернікаў не прагнали з яго душы д'ябла. Пішу гэта таму, бо ягоны артыкул „Грабарка — такое свята” („Ніва” № 36, стар. 8) з'яўляецца павярхоўным рэпартажам аб нічым, а пры нагодзе змяшчае ў сабе пэўную подласць, на якую вопытны журналіст не павінен сабе дазваляць. Менавіта, апісваючы сваё чаканне ля калодзежа ў чарзе за святой вадай, прыводзіць ён змест пачутай размовы нейкіх дзвюх баб. Справа тычылася быццам бы ўкрадзеных грошай, сабраных вернікамі на закуп званоў для новай царквы. Акурат я з'яўляюся прыхаджанінам гэтай царквы (на жаль, дакладна названай сп. Вярбіцкім) і з абурэннем успрыняў я глупства напісанае аўтарам рэпартажу. Завяраю вас, што званоў у згаданай новай царкве больш, чым вы напісалі, бацюшка не ездзіць на машыне маркі „Фальксваген”, добраахвотныя ахвяраванні надалей паступаюць на рукі настаецеля, а аддзелачныя работы ў новазбудаваным храме не спынілі ранейшых тэмпаў. Зрэшты, пры нагодзе трэба дадаць, што нягледзячы на вялікія фінансавыя патрэбы прыхода, яго свяшчэннікі не лупяць шкуру з вернікаў пры нагодзе аказвання душпастырскіх паслуг (трэбаў), а інфармацыя аб патрэбах звязаных з будовай царквы пераказваецца імі вельмі тактоўна і далікатна — і грошы ўвесь час паступаюць.

Я ведаю, што некаторыя журналісты вымушаны шукаць танную сенсацыю, бо гэта іхняя стыхія, але неправераныя весткі, якія могуць некаму нанесці маральны ўрон, павінны падавацца надта асцярожна і без магчымасці іх ідэнтыфікацыі. Калі журналіст прыехаў на Святую Гару толькі дзеля таго, каб сачыніць тое, што напісаў на старонках „Нівы”, то ў будучым лепш не ездзіць так далёка, а пайсці сабе ў Беластоку, напрыклад, на таўкучку. Там таксама можна пачуць многа падобных цікавінак.

Марк Цыбарт

Ад аўтара: У Ляўкоўскім прыходзе, з якога мой грунт, пры маёй памяці было чатырох настаецеляў. Двух з іх прыхаджане прагнали. Калі хто думае, што сталася гэта з-за іх багаслоўскіх грахоў, вольная воля думаць яму так далей. Таму любоў да кесаравага мне не сенсацыя, якой трэба было б пільна шукаць. Затое сенсацыяй бывае ў нас парушэнне сарамлівага табу. Таму робіцца гэта скрыта. Згаданую вестку пачуў я і ў больш канфідэнцыйных абставінах ад асобы добра асведомленай у сям'ятыцкай існасці.

Бачнасць атачэння залежыць ад месца ў часапрасторы, якое займае назіральнік. У свой час мой інфарматар мог бачыць два званы, а ў іншы час мой палеміст — больш. І я вельмі рады гэтай апошняй вестцы, бо хацеў бы — нягледзячы на ўпкінутыя мне грахі — каб у свеце нашага багаслоўскага забеспячэння фінальна яна была праўдай, а няпраўдай — тое што пачуў і напісаў я.

І яшчэ крыху з казкі пра вігілійную ноч, калі жывёлы прамаялюць чалавечай мовай. Па аналогіі і ў спасэйскае архісвятца — у адrozenне ад будняў — нашы патомкі Адама і Евы напайняюцца адно анёлскай душой, гэтага не заўважыў. Каюся.

Аляксандр Вярбіцкі

Ніва
Тыднёвы беларускі лісты

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Наклад: 1 653 egz.

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максімоў.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палочка, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzeżenie sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wplat na prenumeratę na I kwartał 2006 r. upływa 5 grudnia 2005 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 6812401053111100000430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niva”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

„Даўціпы”

Андрэя Гаўрылюка

Дырэктар шатландскай фірмы кліча працаўніка:

— Робіце ў нас ужо дваццаць гадоў і я рашыў ушанаваць вашу працавітасць і сумленнасць. Вось чэк на тысячу фунтаў...

— Вельмі дзякую, пан дырэктар!

— ... і калі будзеце так шчыра працаваць надалей, тады праз дваццаць гадоў падпішу гэты чэк.

Дух пытае іншага духа:

— Як памёр?

— Паразіў мяне электраток.

— Прас, пральная машына, рэзетка?

— Горш: электрычнае крэсла.

Да псіхіятра ўваходзіць Кавальскі:

— Добры дзень, пан доктар. Я — Напалеон Банарт.

— Добры дзень. Што вам дакучае?

— Мне нічога, толькі з маёй жонкай нешта не так. Яна ўпіраецца, што яна — Кавальская.

Хворага, які лічыць сябе дрэвам, наведвае ў псіхіятрычнай бальніцы жонка.

— Ад учора побач мяне ляжыць такі новы, — скардзіцца хворы. — Нейкага дня заб'ю яго.

— Чаму?

— Бо ён лічыць сябе сабакам і штодня мяне абсіквае.

— Што гэта такое паліцэйская дубінка?

— Гэта эластычнае прадаўжэнне канстытуцыі.

Шатландзец уваходзіць у краму з печывам.

— Ці ведаеце, — вітае яго прадавец, — што з сённяшняга дня падагражэў хлеб?

— У такім выпадку прадайце мне ўчарашні.

Гараскоп на тваім целе

Існуе цэлая галіна астралогіі, якая прадказвае будучыню па радзімках з падрабязнымі дэталямі аб тым, што азначае кожная з іх на пэўным месцы. Цікава, што гэтыя гараскопы розныя для жанчын і мужчын.

Мужчынскі

1. Радзімка на правай палавіне лоба — розум, слава і шчасце.

2. На вуху — бесклапотны нораў.

3. Радзімка на патыліцы абазначае цяжкае жыццё. У пераадоленні цяжкасцей змогуць дапамагчы толькі сябры. Калі прырода надзяліла радзімкай пад падбародкам, то чакае бліскучая кар'ера, але толькі калі не сядзець склаўшы рукі.

4. Пад ніжняй губой — ацэніць грамадства.

5. На падбародку — знак слабoga здароўя і няўдалага жыцця (апошняе — калі радзімка з левага боку).

6. Калі плечы спрэс у радзімках — жыццё будзе багатым на няшчасці.

7. На правым баку пад пахай — нерашучы і нетактоўны чалавек. З левага боку — тое ж самае, але ў гэтым выпадку ад непрыемнасцей можа выратаваць пачуццё гумару, якое ў наяўнасці. (мох)

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРБІЦКАГА

Да чаго давялі еўрасаюзныя нормы — нікому непатрэбная салом...

Сон

З суботы на нядзелю апоўначы прысніўся мне дзіўны сон; думаю, што такога яшчэ ў „Ніве” не было, хаця калісь была рубрыка пра сны. А снілася так: мы з бацькам, ужо нябожчыкам, ставім плот на маім панадворку, хаця ён не выглядае на мой і ў цалкам іншым месцы. Свяціла сонца і тут я даведаўся, і то з першай старонкі „Нівы”, што недзе ля дарогі распаложана каменная грабніца і ў яе сярэдзіне ляжыць скарб, але трэба з'есці адзін яблык, якіх поўна ў кошыку. Знайшоў я тую грабніцу ля нейкай дарогі, удзень, людзі праходзяць, але нідзе няма дзвярэй, каб туды ўвайсці. Я ўлез на дах, а ён невысока ад зямлі, вельмі плоскі і пакрыты колішняй чырвонай чарапіцай. Давай я яе здымаць адну за адной і бачу, што столь з бетону і далей дзірка, да якой мне не было магчымасці дабрацца, бо не мог падлезці пад той плоскі дах. Тут я аднекуль узяў палена і той дах падняў угору (дзіўна, што ён быў такі лёгкі), падпёр тым паленам і ўлез у сярэдзіну грабніцы. А там некалькі памяш-

канняў без дзвярэй і навокал нейкія бочкі і іншыя беспарадак. Скарбу не відаць і я прыпомніў, што трэба з'есці яблык з кошыка, якога я пакуль не прыкмеціў. Тут я ўбачыў, што аднекуль у другое памяшканне ўвайшлі двое высокіх мужчын, ад якіх некуды схаваліся. Я злякаўся, але падышоў да іх і пытаю:

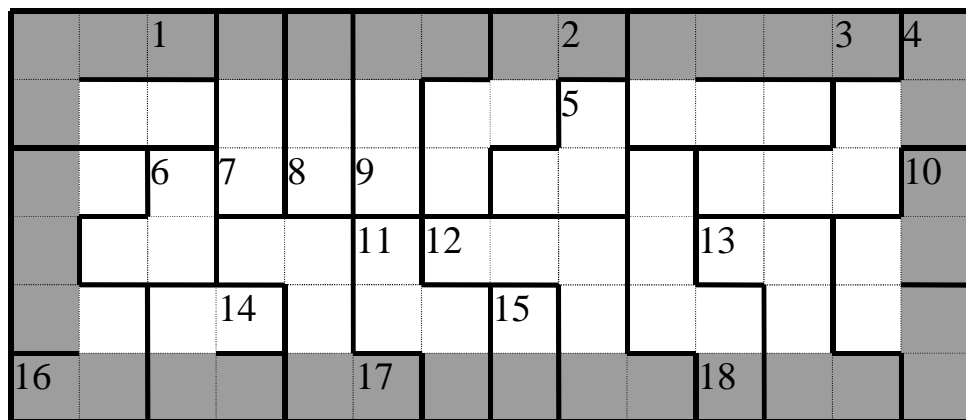
— Адкуль вы і як вы сюды трапілі?

— Мы цалкам мёртвыя, — адказваюць яны, — адсюль нікуды не ўцячам, а трапілі сюды так як і ты — праз цікавасць. Уся бяда ў тым, што мы паспяшалі з'есці па адным яблыку ў гэтай грабніцы і мы навечна мёртвыя.

Я ім шчыра падзякаваў і сказаў:

— Не буду есці гэтага яблыка і не хачу гэтага скарбу, абы мне толькі выбрацца на паверхню, уцячы адсюль і на першай старонцы „Нівы” паведаміць людзей, каб ніхто не быў прагны і ласы на схаваныя ў грабніцах скарбы.

Гэта мне ўдалося і я паспяхова выйшаў з грабніцы. Што можа абазначаць гэты сон? (мн)

Адгаданка

1. бабёр або мыш, 2. ірацкі порт, 3. орган партыі, напр. цэнтральны, якога першымі сакратарамі ў Беларусі былі м.інш. К. Мазураў і П. Машэраў, 4. куча жэрдак, 5. мястэчка між Лідай і Валожынам, 6. антонім дабра, 7. лейкападобны рух вады ў глыбокім месцы, 8. вярба *Salix caprea* ў палякаў і расейцаў, 9. крывая слава Пізы, 10. парыжская рэвалюцыя 1871 г., 11. егіпецкая опера Вердзі, 12. вялікі стог пад адкрытым небам, 13. загаловак кнігі, 14. сталіца Украіны, 15. старажытны шумерскі горад, 16. засцежка, яркі атмасферны разрад або бельскі эстрадны калектыў, 17. рыба сямейства акунеподобных з калючым верхнім плаўніком, 18. працяглае ўзбу-

дженне нервовых цэнтраў і мышачных тканак, якое не суправаджаецца стомай і абумоўлівае пэўнае функцыяніраванне органаў. (ш)

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — афарызм Антона Чэхова.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 38 нумара

Камісар, зіма, Нарач, Броўка, удава, Туранкоў, брат, кобра, шына, шпулька.

Рашэнне: Сівізна ў бараду, а чорт у рабрыну.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Лукашу Пацвічу з Беластока і Казіміру Радожку са Свебадзіцаў.

30.10 – 05.11

Баран (20.03. — 19.04.) Цікавы тыдзень, а ты будзеш ініцыятарам цікавых праектаў. Не ўседзіш у адным месцы. Калі ты з II дэкады — будзь асцярожны, каб не трапіць у аварыю ці атрымаць штраф. Прыцягваеш як магніт супрацьлеглы пол.

Бык (20.04. — 20.05.) На працы дасі з сябе ўсё, каб быць заўважным. Найлепшым! Пазбягай бяздумнага спору. лепш накіроўвайся ўсюды няспешна. Калі чакаеш пачуццяў з сілай землятрэсу, будзеш задаволены. Калі трапіцца канфліктная сітуацыя, успрымай усё па-філасофску, і спрэчнае пытанне перастане існаваць.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Скажаш сабе: „пачуцці”, і чуласць заменіш жарсцю. Прадбачваюцца цікавыя падзеі і шматабяцваючыя сітуацыі. Магчымаць новага знаёмства наладжанага ў нетыповай сітуацыі.

Рак (22.06. — 22.07.) Танна купіш, дорага прадасі. Меркурый хоча, каб ты зарабіў грошы. Нявыключаны сітуацыі, якія пагражаюць выбухам. Хатнія ці аўтарамонтны і дробныя канфлікты. Цешся дробязямі.

Леў (23.07. — 22.08.) Глядзі пад ногі — лёгка можаш паламацца ці вывіхнуцца. Трохі праблемаў і зменных настроі. З-за празмернай колькасці незавершаных спраў можаш выйсці з нерваў. Калі справа ў фінансах, лепш трымаць вужа ў кішэні.

Дзева (23.08. — 22.09.) Не пераборшчвай з фліртамі, бо можаш параніць кагосьці вельмі блізкага. Лепш застацца пры старых бяспечных сувязях, нават калі тхосьці распальвае тваю ўяву. Магчымы некарэктныя ўплывы зорак на фармальна-юрыдычны бок спраў.

Шалі (23.09. — 22.10.) Твая прыцягальнасць сягае зеніту! Дынаміка і рашучасць. Сапраўдная нагода, каб зрабіць парадкі ў жыцці. Не бойся рызык, калі амбіцыя папіхае цябе ўперад.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Зменная фартуна. Будзеш зручным дыпламатам. Нагоды паказацца са сваімі талентамі. Трымай язык за зубамі і пазбягай плёткаў. Ажывуць пачуцці, ужо, можа, спаваня на страцы; прыйдзе ліст, зазвоніць тэлефон...

Стралец (22.11. — 21.12.) Хоць будзеш кемлівы і спрытны, грошы не будуць цябе трымацца. Ажыўленыя кантакты не толькі з найбліжэйшым асяроддзем. Планеты асцерагаюць перад балаганам у юрыдычных і падаткавых справах.

Казярог (22.12. — 19.01.) Асцерагайся, могуць паявіцца былыя ворагі. Лепш нікому не ўлазь у дарогу. Форма паслабленая, але жыццё не страціць сваёй прыцягальнасці. Калі прыгаснуць рамантычныя настроі, выяў крыху свае ініцыятывы...

Вадалей (20.01. — 18.02.) Можаш пазнаёміцца з вельмі рэдкім экзэмплярам; можаце адно аднаму завярнуць у галовах. Можа, пазнаёміцца з ім праз Інтэрнэт? Калі маеш новыя ідэі, смела стукай у дзверы шэфавага кабінета.

Рыбы (19.02. — 19.03.) Твая інтуіцыя і дыпламатыя спатрэбяцца здабыць фінансы. Магчымаць стабільнасці і непарадку. Звярні асаблівую ўвагу на службовыя справы.

Агата Арлянская

Алена Макоўская — старшыня ЗБС „Бацькаўшчына”

Ніва

З ЛІЦЭЯМІ

Віталь Луба — рэдакцыя Тыднёвіка „Ніва”

„Знічка” з Гайнаўкі
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Сустрэча беларусаў

Аляксей МАРОЗ

У Х Сустрэчах беларусаў Бельшчыны і Гайнаўшчыны „Падляшша-2005”, наладжаных 20 кастрычніка ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, прынялі ўдзел бельскія і гайнаўскія белліцэісты і іх настаўнікі, беларускія пісьменнікі і грамадскія дзеячы з Рэспублікі Беларусь і Польшчы, а таксама рэдакцыйны калектыў „Нівы”.

Дырэктар Гайнаўскага белліцэя Яўген Сачко пахваліў ідэю спатканняў з удзелам вучняў і настаўнікаў беларускіх ліцэяў. Вучні маюць нагоду пазнаёміцца між сабою, а настаўнікі — абмяняцца вопытам або проста паразмаўляць аб справах, якія іх турбуюць. Сёлетняя сустрэча была асаблівай, бо прынялі ў ёй удзел вядомыя пісьменнікі з Беларусі.

— Добра, што многа гадоў працягваецца сімбіёз беларускіх ліцэяў, якія павінны супрацоўнічаць між сабою. Маём нагоду спаткацца з элі-

тай, якая стварае высакаякасную беларускую культуру, — заявіў старшыня Беларускага саюза ў РП Яўген Вапа, які вёў спатканне.

— Я, будучы вучнем Гайнаўскага белліцэя, не меў нагоды сустракацца з бельскімі белліцэістамі, бо ў мінулым не ладзілі такіх спатканняў, — сказаў старшыня беларускага Самаўрадавага форуму ў РП і вядомы ўжо гайнаўскі прэзаік Міхась Андрасюк. Звярнуў ён увагу на адмоўнае ўздзеянне польска-беларускай мяжы, якая праходзіць побач яго бацькоўскага дома, на жыццё насельніцтва, якое апынулася па абодвух баках граніцы. Сямейнікі, якія сталі жыць у суседніх дзяржавах, на многія гады перасталі з сабой сустракацца, а зараз прыгранічная зона пусцее.

Першымі сталі развеселяць публіку дзяўчаты са „Знічкі”, якія вельмі прыгожа праспявалі эстрадныя і апрацаваныя фальклорныя песні. Моладзі і дарослым спадабалася пастаноўка гайнаўскім тэатральным гуртком

„Драма” п’есы Каруся Каганца „Модны шляхцюк”. Асабліва захапілі іх вялікія акцёрскія здольнасці некалькіх вучняў. Старшыня Згуртавання беларусаў свету „Бацькаўшчына” Алена Макоўская расказала пра дзейнасць арганізацыі і жыццё самых вялікіх беларускіх дыяспар у свеце.

— Будзе поспех, калі будзем дапамагаць маладым. Мы спадзяемся на моладзь з Бельшчыны і Гайнаўшчыны, — заявіла старшыня Алена Макоўская. На яе думку сярод 2 мільёнаў беларусаў, пражываючых на ўсіх кантынентах свету, беларусы Польшчы належаць да самых вялікіх і актыўных суполак у грамадскім і палітычным планах.

Прысутным спадабалася паэзія Надзеі Артымовіч, якая прачытала некалькі лірычных вершаў. Бельская паэтэса высока цэніць спатканні з моладдзю і таму прымае ўдзел у сустрэчах з вучнямі абодвух ліцэяў.

— Маладым патрэбны непасрэдняе спатканні з пісьменнікамі і журналі-

стамі, якіх артыкулы яны чытаюць, — сказала Надзея Артымовіч.

Старшыня Беларускага саюза паінфармаваў таксама, што яшчэ ў канцы гэтага года выйдзе з друку зборнік навейшых вершаў бельскай паэтэсы Надзеі Артымовіч.

Спатканне з вучнямі было добрай нагодай для знаёмства ліцэістаў з рэдакцыйным калектывам беларускага тыднёвіка. Галоўны рэдактар „Нівы” Яўген Вапа пазнаёміў вучняў з паасобнымі журналістамі. Намеснік галоўнага рэдактара Віталь Луба расказаў пра сваю працу пры падрыхтоўцы артыкулаў да друку і ўспомніў 1988-1989 гады, калі на Беларусі можна было падпісацца на „Ніву”, і пра яе інтэграцыйную ролю ў адносінах да чытачоў у розных краінах. Зараз „Ніва” трапляе ў многія краіны свету, але ў Беларусь даходзяць лічаныя экзэмпляры. Міра Лукша расказала пра супрацоўніцтва з чытачамі, а Ганна Кандрацюк заклікала настаўнікаў і моладзь супрацоўнічаць з рэдакцыяй і пісаць артыкулы ў „Зорку”. Аляксандр Вярбіцкі, Мацей Халадоўскі і ніжэйпадпісаныя каратка расказалі пра свае абавязкі ў рэдакцыі.

[працяг « II]

„Дзявочыя ноткі” з Бельска-Падляскага
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Бандары: Ці чуеш як плача зямля

[I працяг]

— Мы думаем, што інтэграцыя моладзі патрэбная і таму прыехалі на X сустрэчы з цыкла „Падляшша”, — сказалі бельскія белліцэісткі з „Дзявочых нотак”, якія выступілі з прыгожымі беларускімі песнямі. Калектывам апякуецца Сяргей Лукашук, дырэктар Бельскага дома культуры, які таксама прымаў удзел у інтэграцыйным спатканні.

Пасля агульнай сустрэчы ліцэісты разышліся па класных кабінетах, дзе адбыліся спатканні з выдатнымі беларускімі пісьменнікамі — Вольгай Іпатавай, Алесем Пашкевічам, Анатолем Вярцінскім, перакладчыкам беларускай літаратуры Чэславам Сэнюхам і дырэктарам падпольна працуючага ў Мінску беларускага ліцэя Уладзімірам Коласам. Моладзь на-

ведала Клуб беларуска-польскіх спраў „Граблі”, апекуном якога з’яўляецца Яўген Янчук, і прыняла ўдзел у працы ікананіснага гуртка, які вядзе Міхал Юшчук. У класных сустрэчах з літаратарамі прынялі ўдзел ліцэйскія настаўнікі і журналісты „Нівы”.

Вучні, настаўнікі і госці X сустрэч „Падляшша” ўдзельнічалі таксама ў юбілейным спатканні з паэтам Алесем Барскім у Беларускаму музеі. Аляксандр Баршчэўскі ў пачатку лістапада будзе адзначаць юбілей 75-годдзя з дня нараджэння і таму сабраныя прывіталі пісьменніка Літаратурнага аб’яднання „БелаВежа” пажаданнямі і кветкамі, а „Дзявочыя ноткі” праспявалі віншавальную песню. Прысутныя паглядзелі фільм Тамары Саланевіч „Ці чуеш, як плача

зямля” пра трагедыю людзей з суседніх з роднай вёскай Аляксандра Баршчэўскага Бандарамі населеных пунктаў, жыхары якіх былі пераселены падчас будовы Семяноўскага вадасховішча. Аляксандр Барскі прачытаў непублікаваны верш і звярнуўся з заклікам да моладзі.

— Я быў у Беларусі можа 300 разоў і многа разоў мяне там абражалі за тое, што я размаўляю на беларускай мове, — заявіў юбіляр. — Не забывайце, што вы — дзеці беларускай зямлі. Трымайцеся роднага і шануйце сваё, бо ў іншым выпадку нас не будуць шанаваць.

Удзельнікі X сустрэч наведлі агракультурны гаспадарку „Хата Сцяпана” ў Новым Беразове. Сцяпан Чабай пазнаёміў прысутных з даўнімі прыладамі працы, народнай

вопраткай і паказаў абсталяванне старых хат, якім вяртае даўні выгляд. Адзін з дамоў прыкрыты саломай, якую Сцяпан Чабай сабраў на сваім полі. Побач жыллёвых будынкаў будзе ён лазню, таксама прыкрытую саламянай страхой. Моладзь мела нагоду паглядзець у гаспадарцы страусаў, якіх статак штогод большае (зараз 63 штукі).

Мерапрыемства арганізаваў Беларускі саюз у РП у супрацоўніцтве з беларускімі ліцэямі з Гайнаўкі і Бельска-Падляскага, дзякуючы фінансавай дапамозе Міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі. Удзельнікі сустрэч былі згодны, што ў будучыні трэба працягваць чарговыя спатканні беларусаў Бельшчыны і Гайнаўшчыны.

Аляксей МАРОЗ

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Аляксандр Баршчэўскі ў Беларускаму музеі
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Вольга Іпатава і Часлаў Сэнюх
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Уладзімір Колас
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

У. Колас: Ліцэй пачаўся з... Беласточчыны

Уладзімір Колас, дырэктар гуманітарнага беларускага ліцэя ў Мінску, спаткаўся з вучнямі аднаго з класаў Ліцэя з навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы. Спавод Колас раскажаў спярша пра палітычна-гістарычныя абумоўленасці сучаснай сітуацыі ў Беларусі.

Беларусь на працягу двух стагоддзяў знаходзіцца пад каланізатарскім ціскам. Імперыя, якая падпарадкавала Беларусь, гэта не тое, што Еўропа. Гэта ўсходняя дэспатыя, спадкаемніца традыцыі Арды. І ад гэтага мінулага беларусы не могуць ухіліцца, ніяк не могуць вярнуцца ў Еўропу. У інтарэсах імперыі вынішчалася і вынішчаецца беларуская мова. І з гэтай прычыны наш ліцэй, які грунтуецца на беларускасці, выпаў з сістэмы адукацыі Беларусі. Ліцэй захоўвае нармальнасць, але ён у падполлі. На нас скіраваны вочы грамадства: ці мы выстаім. Увесь час наступае на нас міліцыя.

Новае пакаленне беларускай моладзі выхоўваецца ў таталітарным духу. Усіх загналі ў саюз моладзі, каб усе рабілі ўсё па загадзе. Такім чынам моладзь вырастае ў цыннізме, у не вельмі маральнай атмасферы; і гэтыя праблемы прагрэсіруюць.

У 2003 годзе АМАП ачапіла будынак ліцэя, і вучні сталі вучыцца пад адкрытым небам, у розных месцах. Нашы клопаты пабачылі ў замежжы, першымі запрапанавалі дапамогу літоўцы. Беларускія ўлады прыгразілі, што калі літоўцы прымуць наш ліцэй, тады яны зачынуюць дзве літоўскія школы ў Беларусі. Але літоўцы гэтага не пабаяліся і мы сустрэліся ў Вільні.

Пасля сталі дапамагаць палякі, запрасіў нас Клуб каталіцкай інтэлігенцыі. Усё гэтае лета мы вучыліся ў Варшаве, Гданьску і Старахавіцах. Нас наведвалі такія выдатныя польскія асобы як Анджэй Вайда, Кшыштаф Занусі, Лех Качынскі, Браніслаў Герэмэк, Лех Валенса ці Павел Адамовіч. А ў чарговую гасціну запрашае нас Францыя.

Беларускі ліцэй у Мінску пачаўся з... Беласточчыны. У 1989 годзе здымаў я ў Польшчы фільмы, у тым ліку і пра школы, якія мяне ўразілі тым, што там навучаецца беларуская мова. І гэта стала штуршком для арганізацыі нашага ліцэя. І я спадзяюся, што і ад беларусаў Беласточчыны наш ліцэй атрымае падтрымку.

Мне хацелася б, каб нашы мары збыліся, каб Беларусь вярнулася

ў еўрапейскую сям'ю. Калі я бываю ў Еўропе ці Злучаных Штатах, дык ужо на трэці дзень трачу адрэналін — так там нармальна. А ў нас — усё змаганне, быццам для яго створаны чалавек.

Наш ліцэй выпускае сваю газету „Трыкутнік“, нашы вучні выпусцілі ўжо тры лазерныя дыскі. Пра наш ліцэй Юрка Каліна зняў фільм „Партызанская школа“. Заяўку на новы фільм пра нашу моладзь зрабіў дакументаліст Міраслаў Дэмбінскі з фільмавай школы ў Лодзі.

Пасля выступлення дырэктара Уладзіміра Коласа гайнаўскія вучні ставілі яму пытанні. Адказы на гэтыя пытанні склалі працяг ранейшага аповеду.

У мінскім ліцэі сёння вучыцца каля васьмідзесяці вучняў у сямі групах; раней было больш, а цяпер менш з-за абмежаванасці ўмоў.

Ліцэй дае свой матуральны дыплом, які прызнаецца ў школах Германіі. А ў Беларусі трэба яшчэ атрымаць дзяржаўны атэстат; нашы вучні здабываюць яго ў рамках эктэрнату. Вучні, якія вучацца ў дзяржаўных школах, здаюць толькі тры матуральныя экзамены, а нашы — чатырнаццаць экзаменаў за ўвесь школьны

курс. І здаюць іх на выдатна. Пасля гэтага яны праходзяць усе іспыты — ім нічога ўжо не страшна. У гэтых поспехах дапамагаюць нам камерныя ўмовы, індывідуальны падыход.

Цэлы навучальны працэс у ліцэі адбываецца на беларускай мове. Руская мова — абавязковая. Вучні вучаюць яшчэ польскую, англійскую, нямецкую і французскую мовы.

Праца настаўнікаў складаная. Калі яны працуюць на пасадзе ў іншай школе, дык там маюць непрыемнасці. Калі працуюць толькі ў нас, тады яны апынаюцца па-за сістэмай дзяржаўнага забеспячэння, значыць, не налічваецца ім пенсія. Бацькі вучняў таксама маюць непрыемнасці.

Рэгістрацыя нявыгаднай начальству ўстанова, такой як наш ліцэй — складаная. Бо ў Беларусі ёсць двайная юрыспрудэнцыя: кваліфікаванае права і тэлефоннае права; дзейную сілу мае апошняе. А калі нават установа будзе зарэгістравана, з другога дня яе працы звальваюцца туды ўсялякія праверкі.

Будынак, дзе быў наш ліцэй, пасля адабрання нам, прапанавалі розным установам, але яны адмаўляліся. На канец заняў яго сам суд.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Анатоль Вярцінскі,
Алесь Пашкевіч
і Вольга Сянкевіч
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Пытанняяў пэўна было б больш

Выхавацелька II „а” класа з матэматычна-фізічным ухілам Вольга Сянкевіч запрасіла на ўрок вядомых беларускіх літаратараў: паэта Анатоля Вярцінскага і старшыню Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Пашкевіча.

Анатоль Вярцінскі ў Гайнаўскім белліцэі другі раз. Упершыню пабываў ён тут у дзевяностых гадах і гэты візіт знайшоў свой працяг у парламенцкай дзейнасці літаратара, які быў тады дэпутатам Вярхоўнага Савета. На школьным калідоры заўважыў ён тады ліст з правамі дзіцяці, якія ён узяў з сабою і карыстаўся імі пры распрацоўцы закону аб правах дзіцяці ў Беларусі. Паэт прачытаў ліцэістам некалькі сваіх твораў,

у тым ліку верш пра лёс сённяшняй Беларусі „На Беларусі пеўні пяюць” (паэтычны певень, які *Скарыну будзіў*, цяпер заклікае беларусаў: *Прачынайцеся справу рабіць*).

Алесь Пашкевіч расправёў ліцэістам пра актыўнасць неспрэзнаванага ўладамі літаратурнага асяроддзя, запрэзентаваў літаратурны штомесячнік „Дзеяслоў”, падарыў школе некалькі экзэмпляраў гэтага часопіса, а таксама свой раман-дакумент „Пляц Волі” і тры першыя кнігі 14-томнага „Збору твораў” Васіля Быкава, які нядаўна пачаў выходзіць на грамадскіх пачатках. Прачытаў ён таксама свае вершы: прысвечаныя дзяўчатам „Архідэі” і дэдыкаваны мужчынам, якія не дазваля-

юць паехаць на Беларусь, верш „Лябядка” (*паміраем пад сонным небам / на зямлі зь лебядой, / дзе і пан, і прарок найпершы — / збродны зяць. / Загадаць можа й вершы / не пісаць...*).

Пасля выступлення мінскіх гасцей прыйшла чарга на пытанні вучняў. „Ці цяжкай была дарога?” — спытаў першы ліцэіст. Літаратары падарожнічалі на мікрааўтобусе без асаблівых складанасцей. Цікавай аказалася размова з польскімі пагранічнікамі на тэму Міцкевіча. Калі яны пачулі ад Алесь Пашкевіча, што хаця ў Міцкевіча беларускія карані, то аднак ён класік польскай літаратуры, абяцалі прапусціць іх назад без чаргі. Ліцэісты цікавілі-

ся, ці госцям вядомы Дональд Туск (Анатолію Вярцінскаму вядомы ён з выбарчых плакатаў, якія пабачыў у Гайнаўцы), ці ў Беларусі многа вучняў вывучае польскую мову (пра польскія школы і польскую мову ў беларускіх асветных установах расказаў Алесь Пашкевіч). Апошняе пытанне датычыла цензуры на Беларусі. Хаця цяпер няма Галаўліта, але ў дзяржаўных выдаўцоў сядзіць унутраны цензар, які кіруецца ўстаноўкамі ўлад і не дазваляе друкаваць „нячэсных”, паводле ўлад, твораў, — сказаў Алесь Пашкевіч. Пытанняяў пэўна было б больш, каб не зазвінеў званок, які і спыніў спатканне.

Віталь ЛУБА

Сустрэча ў Клубе польска-беларускіх спраў
Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Вогнішча ў Новым Беразове
Фота МІРЫ ЛУКШЫ